

NYA ZEELAND

Arbetarnes paradis

En studie

af

Julius Sellman

ARBETARNES PARADIS

NYA ZEELAND

EN STUDIE

AF

JULIUS SELLMAN

STOCKHOLM
A.-B. NORDISKA BOKHANDELN
(I DISTRIBUTION)

STOCKHOLM 1908

KUNGL. HOFBOKTRYCKERIET. IDUNS TRYCKERI-A.-B.

Skala 1:40 mill.

I en nyligen afgifven förklaring har hr Hjalmar Branting framhållit att den svenska socialismens hela principiella ställning till den enskilda äganderätten ligger i sträfvandet att upphäfva det privatkapitalistiska monopolet till produktionsmedlen — d. v. s. all egendom i jord, grufvor, bergverk, samfärdsmedel, redskap, maskiner, råämnen m. m. — samt efter hand förvandla dem till samhällelig egendom.

Detta skulle icke ske genom någon revolution, katastrofteorien har inga anhängare bland våra äldre socialister, utan på fredlig, parlamentarisk väg. Detta vill med andra ord säga att, så snart socialismen vuxit fram till att blifva riksdagsbehärskande makt, skulle genom lagstiftning sådana villkor sättas för produktionsmedlens användande i enskild hand och sådana skattebördor därpå läggas, att ägarne blott blefve allt för belåtna att nedlägga sin verksamhet och till samhället öfverlåta sin rätt mot ringa eller ingen ersättning.

I ett enda land ha dylika mera eller mindre dimmiga teorier öfverflyttats på verklighetens mark.

Detta land är Nya Zeeland.

Sedan det radikala socialistiska partiet där för 18 år sedan kom till makten, har dess uppgift varit å ena sidan genom skattebördor tvinga jordägarne att öfverlåta sina egendomar till kronan och samtidigt att sätta sådana villkor för industriens utöfvande att det väl torde vara blott en tidsfråga, när staten kommer att öfvertaga densamma eller den helt tvinar bort.

Hand i hand med denna statsmyndighetens kamp mot den enskilda företagsamheten och den däraf följande enskilda kapitalbildningen har gått ett allt mera utveckladt förmyndareskap öfver arbetet. För arbetaren har föreskrifvits, huru mycket arbete han har att utföra, under hvilken tid och för

hvilken aflöning. Hans bostadsförhållanden ha ordnats och samhället sörjer för hans ålderdom. Han har blifvit befriad från alla ekonomiska bekymmer.

Samhället har för denna sin omsorg och välvilja blott satt ett enda villkor, han får aldrig sträfva utom den krets samhället för honom uppdragit. Han blir som fågeln i bur eller som oxen i båset. Arbetar han mer och snabbare än andra, så ses detta med oblida ögon. Söker han lägga af en skärf, så straffas han härför med indragning af ålderdomspension. Vill han blifva »sin egen» bindes han genast af tvångslagarne mot kapital och kapitalsamling.

Det egoistiska sträfvandet att förbättra ställningen för sig och de sina, hvilket annorstädes utgör driffjädern för människans arbete har man, så vidt möjligt, borttagit och man har sökt ersätta den med den medborgaranda och känsla af allas samhörighet, som måste vara första betingelsen för möjligheten af en socialistisk samhällsordning.

Har denna känsla »af en för alla och alla för en» varit mäktig att drifva samhället fram? Har den verkat äggande på arbetet hos individen? Har den samhälleliga företagsamheten kunnat ersätta den enskilda?

Svaret på dessa frågor gifver äfven svaret på frågan om möjligheten af en bestående socialistisk samhällsorganisation.

För Sverige har detta svar, sådant det gifves af Nya Zeelands utveckling under de båda senaste årtiondena, ett alldeles särskildt intresse. I svenska riksdagen har nämligen den 27 maj 1908 en socialistisk talare å sitt partis vägnar och med instämmande af samtliga meningsfränder inom kammaren uppdragit en blomstermålning öfver detta land såsom ett arbetets och arbetarnes paradis, som öfver kapitalismens krossade spillror går en oanad framtid till mötes. Och denna storartade utveckling alltsedan vändpunkten 1891 kan man afläsa »på hvarenda gren af Nya Zeelands officiella statistik».

Det är just en dylik »afläsning» jag sökt göra i efterföljande skrift. För att vinna ökad tillförlitlighet har hvarje statistisk uppgift af utomstående person blifvit kontrollerad och jämförd med motsvarande källskrift.

Naturen själf synes hafva utvalt Nya Zeeland till ett försöksfält för alla de socialreformatoriska tankar och hugskott, af hvilka vår tid är fylld. Landet utan forntid.

Landet består af ett par öar, tillhopa ungefär så stora, som Sverige söder om Östersund. Sin skönaste men mest otillgängliga sida vänder det mot närmaste fastland Australien, hvarifrån det skiljes genom 1,200 sjömil, djupt och stormigt haf. Den snabbaste moderna turbinångare behöfver tre dygn för att tillryggalägga detta afstånd. Till San Fransisco är afståndet 6,000 sjömil och till Amerikas sydspets blott föga kortare.

På kartan synas de båda stora öarne såsom ett par ute i södra oceanen, fjärran från andra länder, kastade färgstänk, till formen ej olika den italienska stöfveln, men med fotspetsen vänd mot norr.

I äldre tider ha dessa öar varit afstängda från all samfärdsel. De upptäcktes först år 1642 af holländaren Tasman, som dock aldrig satte sin fot på det nya landet, 1769 hissade forskningsresanden Cook engelska flaggan å dem. I början af 1800-talet öfverflyttade dit från Australien åtskilliga af den moderna civilisationens föregångare, missionärer af olika kristna trosbekännelser, och drottning Victoria hade i fyra år burit Britanniens krona, innan England år 1841 ansåg dessa öar värdiga att upptagas såsom en särskild koloni.

Nya Zeeland är alltså politiskt sedt ett nytt land. Föga mer än ett halfsekel har förgått sedan det erhöll själfstyrelse såsom engelsk koloni.

Men äfven allt annat är nytt, allt med undantag af den storslagna naturen själf med dess höga, skogbevuxna eller snötäckta alper, dess härliga regnrika och tempererade klimat, dess ovanliga bördighet, dess rikedom på mineralskatter, guld, järn, kol, samt dess underbara skönhet.

Frånser man detta af naturen gifna, så är allt nytt.

Landet saknar till och med urinnevånare. Dess befolkning före de hvites inträngande var ett eröfrarfolk, maoris, hvilka möjligen i fyra- till femhundra år haft landet i besittning. Deras sagor och sägner anknyta sig till den tidpunkt, då de i en stor, vinddrifven kanot kommo till *Ao Tea Roa*, »det långa hvita molnet», som landet på deras språk benämnes. Och deras kroppsbyggnad, deras lefnadsvanor, deras språk hänföra dem till en helt annan ras än de lågt stående negerfolk, som voro Australiens urinnevånare.

Om Nya Zeelands urbefolkning vet man faktiskt intet.*

---

* I Riksdagens Protokoll för 1908 n:r 78 finnes återgifvet ett längre anförande, som ledamoten i Andra kammaren för Malmö stad folkskolläraren W. Rydén hållit, med redogörelse för vissa förhållanden å Nya Zeeland. Detta anförande var i hufvudsak riktadt mot uppgifter i en af mig utgifven liten skrift »8. 8. 8.», däri samma sak i förbigående berördes.

Såsom en särskild märkvärdighet för Nya Zeeland framhöll talaren hur »det urgamla maorifolket — motsvarande kanske hvad lapparna (!) varit i vissa delar af vårt land — har kunnat upprätthållas. Förhållandet mellan maoris och den öfriga befolkningen har

Äfven djurlifvet är nytt på dessa öar i det fjärran Söderhafvet. Före de hvites ankomst funnos inga däggdjur med undantag af en råttart och några flädermöss. Då kapten Cook under sin världsomsegling besökte öarne lät han beså små landstycken med säd och rötter samt satte potatis, hvilken snart frodades och förvildades. Äfven några grisar och gäss, som han släppte i land, förökade och spredo sig i skogarne.

Med den hvita invandringen ha följt alla Europas tamdjur, fåglar och sädesväxter.

*

Nya Zeeland saknar forntid. Det har inga minnen och ingen historia, som sträcker sig längre tillbaka än gammal mans hågkomst.

Måhända ligger i denna brist på forntid också förklaringen på den saknad af *ansvar inför framtiden*, som är ett kännetecknande drag i Nya Zeeländarens politiska åskådning.

De gamla ländernas innevånare känna sig gärna såsom förvaltare af gångna släktleds samlade erfarenhet och arbete, hvilket de i sin ordning ha att lämna i arf, förökadt och ej förskingradt, åt sina efterkommande. Det nu lefvande släktledet är blott en länk mellan forntid och framtid.

---

hela tiden (!) varit ungefär som 1 : 19 under det i alla andra kolonier den gamla ursprungliga befolkningen tillbakaträngts af nybyggarne.»

Öfver antalet maoris före de hvitas invandring finnas naturligtvis inga uppgifter. I midten af 1800-talet beräknades de till omkring 70,000 — eller flere än de hvita — och utgöra nu omkring 47,000, undanträngda till mera otillgängliga delar af landet. Siffran 1 : 19 är alldeles tillfällig. Nu är förhållandet ungefär som 1 : 21.

Nya Zeeländaren har icke fått något af sitt land i arf. Han anser sig icke vara gångna tiders arbete någon tack skyldig. Han ordnar sitt samhälle så som han finner det tjänligast och bekvämast för sig själf. Vilja hans barn en gång ändra om och bygga på annat sätt, så må de det. Det angår icke den nu lefvande generationen.

Betecknande är att man hos de skriftställare, som sysselsätta sig med Nya Zeelands statshushållning, sällan om någonsin finner en tanke egnad åt densammas framtida följder. Ingen bryr sig om, huru en lag kommer att verka ens om tjugu eller trettio år. Det är blott experiment; man skrifver lagar på försök. Visar den sig icke bra, kan man ju göra om den.

I full öfverensstämmelse härmed står föraktet mot allt gammalt och bepröfvadt, af all redan vunnen erfarenhet. Premiärminister Seddon kunde öppet i parlamentet uttrycka den önskan, att alla böcker, som handlade om gångna tiders eller andra länders erfarenheter och från hvilka hans motståndare hämtade sina skäl, måtte kastas på elden.

Man måste söka nya, ej förut pröfvade vägar.

Det är nu 18 år, som dessa nya vägar befarits. Det kan därför finnas fog för en undersökning, i hvad mån de ledt till landets och folkets välstånd och lycka.

* *
*

Den engelska kolonibildningen i Australien.

När man i våra dagar ser Storbritannien, mäktigt och rikt genom sina oerhörda kolonialvälden, som bilda marknader för hemlandets handel, har man svårt att föreställa sig, huru för mindre än ett sekel sedan fler-

talet engelsmän ansåg hela detta bråk med en mängd utländska besittningar som ett oting, hvilket åtminstone icke borde utvidgas. Den största och mäktigaste kolonien, de nuvarande Förenta Staterna, hade våldsamt och blodigt brutit sig lös från moderlandet. Indien var ej en dag att lita på och stämningen i Kanada var sådan att elfva generalguvernörer måste följa hvarandra på ett tjugutal år, Australien hade sitt gagn såsom afstjälpningsplats för befolkningens uslaste drägg, brottslingar och lösdrifvare. Stämningen inom England kännetecknas bäst däraf att då i slutet af 1820-talet en deputation uppvaktade dåvarande premierministern, hertigen af Wellington, med anhållan, att England skulle upptaga Nya Zeeland bland sina verkliga besittningar, så svarade den store härföraren att äfven om landet vore rikt som det utmålades, så kunde något dylikt ej komma i fråga: *England hade mer än nog af kolonier förut.*

Då i moderlandet likgiltigheten gentemot kolonierna var så stor, är gifvet att därute — såsom i Australien — enhvar gjorde ungefär som han ville. Yngre söner i förnäma fattiga familjer och andra, som med eller utan eget förvållande ej ansågo sig ha några framtidsutsikter hemma, drogo dit ut, där de lade under sig stora områden utan att mycket bekymra sig om besittningsrätten. Denna kunde förlänas af kronan mot förbindelse att underhålla och gifva arbete åt så eller så många straffångar; den kunde ock förvärfvas genom köp, men i allmänhet trängde »*squattern*» ut i koloniens gränsområden och tog där, utan att fråga någon om lof, i besittning de betesmarker han behöfde. För att göra slut på denna laglöshet stad-

gade regeringen år 1831, att hvarje fårägare hade att betala 10 £ för en license, som tillät honom att hålla, huru stor hjord som helst och så stora betesmarker, som han kunde utan att komma i tvist med någon granne. Detta fortgick i öfver ett tiotal år utan någon begränsning. Det gick så långt att t. ex. en enda squatter med stöd af en dylik 10 pounds license innehade 60,000 acres — 24,000 hektar — betesmark. Men det var ej alltid så noga med gränserna. Ännu flere år efteråt inträffade att, då en regeringstjänsteman besökte en squatter för att undersöka, huru långt hans anspråk på jorden sträckte sig, så förde värden sin gäst upp på en höjd och pekade inåt landet: »Så långt Ni kan se härifrån är det mitt. Allt det som finns där bortom är min son Jacks.»

Emellertid hade i England på 1830- och 1840-talet en för kolonierna gynnsam rörelse uppstått. Upphofsman till densamma var en af sin samtid mycket litet bemärkt man, *Gibbons Wakefield*, hvilken nu alltmera erkännes såsom planläggare till Englands modärna kolonivälde.

Wakefield predikade först och främst koloniernas fullständiga självstyrelse, så vidt den ej strede mot rikets öfverhöghet. »Hellre regeras af en Nero på platsen än af en kommitté af englar i London.»

Någon utdelning af fritt land finge ej ske.

Landet i kolonierna skulle uppmätas och värderas. Därefter skulle det säljas i större eller mindre lotter till sitt fulla värde. Men hvarje öre af för landet inkomma penningar skulle användas till koloniens förkofran, hvilket under koloniernas första tid måste ske genom införsel af ny hvit arbetskraft. Icke ens kro

nan själf finge taga af jorden fritt. Äfven regeringen skulle betala sina områden, så att alltid den kolonien afhända marken motsvarades af en ökning i tillgångar af arbetskraft eller af annan lämplig utveckling.

Allt detta måste ske efter ett genomfördt system, så att de områden som lämpade sig för ett tätare bebyggande och högre odling genom högre pris därtill skulle afses, medan de för beten o. d. mera lämpliga skulle hållas tillgängliga för ett lägre pris.

Invandringen skulle ordnas såväl med hänsyn till koloniens eget som den enskildes bästa. Wakefield ansåg i allmänhet icke lämpligt att personer utan tillräckligt kapital omedelbart skaffade sig jord och blefvo nybyggare. De borde först arbeta hos andra någon tid, skaffa sig erfarenhet om landet och dess förhållanden och genom besparing å den höga arbetslön, som bristen på arbetskraft framtvingade, öka sitt ursprungliga kapital.

Dessa principer, i hvilka den engelska liberalismens uppfattning i början af förra århundradet visar sig i sin allra vackraste dager, ha i själfva verket varit grundläggande för det engelska kolonialarbetet, särskildt i Australien och Nya Zeeland.

Det spekulativa kapitalet kastade sig emellertid med alltför stor häftighet och utan noga beräkning öfver de nya länderna isynnerhet Australien. Stora ekonomiska sammanslutningar bildades i London, hvilka utan att invänta närmare undersökningar, utrustade det ena utvandrarefartyget efter det andra med hundratal människor, boskap, svin, får, massor af olika sädesslag till utsäde, jordbruksredskap o. s. v. Och den engel-

ska regeringen öfverlät till dem stora områden, endast lösligt utmärkta på kartan.

Rusningen blef så stor och spekulationsifvern så upphetsad — isynnerhet i Sydaustralien — att oaktadt de omätliga områden, som stodo till förfogande de enskilda köparne vid auktioner drefvo upp jordvärdet i närheten af föreslagna städer till mångdubbelt dess åsatta värde.

Många af de nya köparne tröttnade snart, gjorde intet åt jorden utan läto väldiga områden ligga som sin egendom i afvaktan på att landets utveckling skulle gifva dem större värde. Andra kastade sig — liksom de äldre squatters — öfver fårafveln, hvilken lyckades bra, men kräfde stora betesmarker.

Oerhörda voro de uppoffringar af lif och penningar, som denna kolonisation medförde, hvilken i praktiken kom att peka åt helt annat håll än de Wakefieldska lärorna om en systematisk kolonisering.

Dyra läropenningar måste betalas.

En engelsman Peel hade t. ex. erhållit koncession på ett område af 100,000 hektar, hvilka han hade rätt att utsträcka till 400,000 hektar med villkor att han på egen bekostnad till kolonien förde ett antal invandrare. Han afseglade åtföljd af 300 arbetare samt medförde kreatur säd och åkerbruksredskap jämte handelsvaror, det hela till ett värde af tio millioner kronor. Vid framkomsten öfvergafs han af arbetarne, de icke acklimatiserade kreaturen dogo ut och de dyrbara maskinerna förstördes.

Denna systemlösa invandring, byggd på slumpen och spekulation, ha också senare medfört ödesdigra följder. Den har kring de först valda platserna, af

hvilka många nu uppvuxit till städer, dragit ett bälte af stora egendomar, hvilka hämma utvecklingen och hindra möjligheten af ett intensivt jordbruk med tät befolkning.

Till och med en sådan ifrare för jordens sönderstyckning i smärre delar som Nya Zeelands förre arbetsminister Reeves anser att fårafvel endast kan bedrifvas å stora områden.

Han anför ock vissa skildringar från en senare tid från Queensland, hvilkas författare berättar: »Den minsta stationen» af dem jag besökte hade ett område af 52,000 hektar och födde 66,000 får. Där sysselsattes året rundt 8 man för deras skötsel. Arbete behöfves egentligen blott vid klippningstiden. Den största »stationen» som jag tog i betraktande kunde icke hafva ett värde understigande bortåt 8 millioner kronor och där sysselsattes blott 70 man ständigt. På boskapsstationerna var antalet fasta arbetare än mindre. En annan station hade ett område af omkring 400,000 hektar, födde en half million får och gaf en nettobehållning af öfver en och en half million kronor om året».

Detta under goda år. Men så kommer torkan, som så ofta härjar i dessa trakter. Milliontal får försmäkta af törst på de uttorkade betesmarkerna. Och frukterna af många års sträfvan kunna vara förspilda.

Det fordras därför stora kapital att kunna bära dylika förluster utan att bryta ryggen af sig. Det mänskliga arbetet har därvid mindre betydelse. Det är naturens egna krafter, som arbeta under människans ledning, eller som förstöra, då hon ej mäktar behärska dem.

* *
*

Nya Zeelands bebyggande.

Af alla de otaliga tvister och strider, som i de olika australiska kolonierna under förra delen af adertonde århundradet upprörde sinnena och föranledde en mängd lagstiftningsåtgärder, ömsom afsedda att hämma det obegränsade jordförvärfvet, ömsom afsedda att locka kapital och invandrare till landet, berördes Nya Zeeland knappast.

Många människolif och mycket penningar förlorades visserligen af hvite män, som sökte att vinna fast fot å öarne. Men man hade här ej att göra med halft djuriska australnegrer utan med en kraftig infödingstam, som väl förstod att skydda sitt eget. Och försök sådana som den i Australiens historia bekante radikale folkledaren Wentworths, att af några i Sydney kringströfvande maoris för ett par tusen kronors värde tillbyta sig icke mindre än 8 millioner hektar jord på Nya Zeeland, medförde blott att den bålde kämpen mot all slags korruption och jobberi blef grundligt afslöjad.

Under Gibbon Wakefields egen ledning bildades i England ett stort aktiebolag *New Zealand Land Company* med ett kapital af ett par millioner. År 1839 afreste hans bror öfverste Wakefield såsom bolagets ombudsman till Nya Zeeland och inköpte af maorihöfdingar landsträckor om åtskilliga millioner hektar; samtidigt värfvade brodern i England tusental utvandrare, som voro hågade att bilda nybyggen i det nya landet, hvilket samtidigt vann ställning som en Englands officiella besittning.

Den första guvernören Hobson valde Auckland till landets hufvudstad.

Såsom betecknande för den framtidsblick och ifver, som utmärkte de första invandrarna kan nämnas, att

inom den utstakade stadens område tomtjorden redan från början betalades med öfver 20,000 kronor för hektar och i omgifningen erlades öfver 300 kr. för hektar; enstaka välbelägna tomtplatser inne i staden drefvos upp till 150 kr. per kvadratfot — innan en enda byggnad var uppförd. Detta skedde år 1841. En blifvande »värdestegring» diskonterades alltså redan i förväg och fråga torde vara om staden ens nu, sedan den för länge sedan upphört att vara regeringssäte, har motsvarande höga tomtvärden.

Emellertid hade Nya Zeelands kolonisation på allvar begynt. Den byggdes på helt andra grunder än i Australien eller annorstädes. Strax efter guvernör Hobsons ankomst sammankallade han landets höfdingar till ett möte, hvari dessa till drottningen af England helt och hållet afstodo från sin öfverhöghetsrätt och makt, men drottningen försäkrade dessa höfdingar och deras stammar *full*, *uteslutande och orubblig* äganderätt till deras landområden, skogar, fiskeplatser och all annan egendom mot det att drottningen erhölle *uteslutande förköpsrätt* till sådana områden, som ägaren ville afhända sig enligt de pris, hvarom man kunde komma öfverens.

Detta fördrag har blifvit grundläggande för jordfrågans och jordäganderättens utveckling på Nya Zeeland. Här finnes icke — som i Australien — några själftagna egendomsrättigheter eller sådana som blott stödjas af häfd. Hvarje jordförvärf har måst äga rum under laga former och bekräftas af vederbörande regeringsmyndighet.

Nya Zeelands stora landtbruksområden finnas hufvudsakligast på den södra ön. Denna var vid Eng-

lands besittningstagande så godt som okänd. Någon förbindelse mellan den södra ön och Auckland fanns vid denna tid icke. Endast seglatsen öfver sundet mellan de båda öarne tog sex dagar i anspråk. Färden göres nu på åtta timmar. Då den södra öns medlemmar i det första parlamentet i Auckland skulle resa upp till hufvudstaden tog resan nio veckor i anspråk utefter en farlig och stormig kust.

Under de kyrkliga stridigheterna i Skotland hade en mängd frikyrkliga presbyterianer slutit sig samman för att — liksom pilgrimsfäderna i Amerika ett par hundratal år förut — skapa sig en kyrklig fristad på andra sidan hafvet. De valde distriktet *Otago*, hvars klimat mest liknade Skotlands och anlade där staden *Dunedin*.

Ett par år senare inflyttade åter en hel koloni, fyra fartyg fyllda af invandrare, hvilka valde sin bostad något nordligare i nuvarande distriktet *Canterbury*, där de anlade staden *Christchurch*. I motsats till skottarne voro de högkyrkliga herremän, i spetsen för dem stodo en grefve och en biskop. Deras syfte var att skapa sig ett nytt England i smått ute i vildmarken.

Båda dessa stora utflyttningar af Nya Zeelandsbolaget skedde efter Wakefields planer. De förnäme nybyggarne fingo slita mycket ondt, men höllo humöret uppe. Snart fann man ut, att dessa trakter erbjödo de yppersta fårbeten och därtill aldrig hemsöktes af den förskräckliga australiska torkan. Landet och dess beten voro alldeles idealiska för fårafveln. Inom tre år ägde Canterbury 100,000 får, efter ytterligare fyra år en half million. Och ullväxten var så riklig, att den uppgick till nästan dubbelt mot i Nya Syd Wales.

Huru oerhördt gifvande denna näring var framgår af en skildring, om huru en person uthyrde 500 får till en »squatter» mot vilkor, att denne skulle betala honom för afkastningen 10 % om året och efter arrendetidens slut återställa fårstammen jämte dennas afkomma beräknad efter 40 % om året. Efter sju år hade fårägaren erhållit omkring 18,000 kr. i arrende för ullen och återtog sin stam förökad till ett antal af 2,582.

Så stor är emellertid afkastningen af fårskötseln i Nya Zeeland att 20 % inkomst å ullen var lågt beräknad, liksom en ökning af 80 % å fårstammen var snarare låg än hög. Det är därför knappast troligt att »squattern» själf gick utan vinst från arrendet.

Penningarne voro under dessa förhållanden mycket dyra och många af de stora godsägarne lågo i händerna på banker och procentare. Jorden hölls ock till en början ganska högt. I provinsen Canterbury gällde den från början omkring 140 kronor per hektar. Senare måste detta pris sänkas, då det visade sig hämma utvecklingen.

På den södra ön med dess kyligare klimat bodde ytterst få maoris. Med undantag af några små »reservationer» köpte regeringen efterhand hela landet af dessa för mycket lågt pris och sålde det därefter genom förmedling af Wakefieldbolaget till nybyggarne. I de fall där dessa hade eget kapital visade det sig ekonomiskt att göra domänerna allt större, då endast ett fåtal män behöfdes till fårens vård. Så uppstodo dessa stora domäner af ända till 100,000 hektar och mera, mot hvilka den senare lagstiftningen vändt sig, men på hvilka landets välstånd hvilat.

* *
*

Tiden för de stora strejkerna.

Ännu på 1880-talet gick fackföreningsrörelsen i Australien och Nya Zeeland i ungefär samma spår som ännu i Europa och Förenta staterna. Arbetarne i de särskilda facken bildade slutna ringar, i hvilka nya medlemmar endast med svårighet upptogos efter inval och omröstning. Dessa slutna fackföreningar gjorde anspråk att ensamme ega rätt till allt arbete inom yrket. Samtidigt ströfvade tiotusental arbetslöse kring på de större städernas gator utan möjlighet att förtjäna den ringaste penning till bröd.

Arbetsgifvarne som äfven sammanslutit sig, hade alltså, oberoende af de stora fackföreningarne, en outtömlig tillgång på villig arbetskraft särskildt när det gällde det för kolonierna viktigaste arbetet: *fårklippningen.*

Det var därför omöjligt för fackföreningarna att genom strejk hindra fårens klippning. Man beslöt i stället att förklara *ullen i blockad.* Detta skulle ske så, att man bildade »en fackföreningsgördel rundt hela Australien, hvilken skulle hindra utförseln af en enda bal ull, som icke blifvit klippt och behandlad af fackföreningsman».

Detta var ett slag riktadt mot hela landets välfärd. Den årliga utförseln af ull från Australien ägde nämligen ett värde i slutet af 1880-talet af öfver 300 millioner kronor.

Enligt fackföreningarnas hot skulle ullen icke få transporteras af någon forman på de långa vägarne från det inre landet, icke uppläggas på kajerna i sjöstäderna, icke lastas på ångare, icke forslas på något fartyg utan att detta förklarades »smittadt» och hamnarbetarne i London skulle vid varans framkomst vägra att taga be-

fattning därmed. Än mera: de australiska grufarbetarne förbundo sig att icke bryta något kol, som kunde komma att användas å någon blockerad ångare.

Inför den öfverväldigande faran gåfvo arbetsgifvarne vika. De arbetsvillige icke-fackföreningsmännen afskedades. Men detta hjälpte icke. Befälet på fartygen hade med eller mot sin vilja drifvits in i fackföreningarna. Redarne förklarade att de omöjligt kunde tänka sig uppehållandet af disciplin och ordning å fartygen, om fackföreningarna där skulle råda. Skeppsbefälet gjorde strejk — 15 augusti 1890 — och med dem lämnade hela besättningarne fartygen. Man sökte skaffa nytt folk. Nu vägrades all lossning eller lastning å dylika fartyg. På mindre än fjorton dagar var all sjöfart lamslagen.

Det blef än värre. I Nya Syd Wales vägrade arbetarne vid en grufva att bryta kol, emedan de misstänkte, att det skulle användas att fylla kolboxarne i en blockerad ångare. Grufägareföreningen lät i anledning häraf stänga alla kolgrufvor. Strejken omöjliggjorde tillförseln af redskap till de stora silfvergrufvorna i Brooken Hill. Äfven dessa blefvo nedlagda.

Så småningom spred sig strejken öfver alla industriområden. Hatet mot arbetslöse, men arbetsvillige blef så våldsamt, att blotta närvaron af en dylik, som icke fick inträda i fackföreningen, men ändock måste underkasta sig dess påbud, om han ej ville anses såsom strejkbrytare, var nog att skapa konflikter och våldshandlingar.

Under dessa omständigheter sågo sig myndigheterna nödsakade att inskrida till den allmänna ordningens upprätthållande. I kolonien Victoria förklarades belägrings-

tillstånd och skarpa skott utdelades till frivillige. I Nya Syd Wales åtföljdes ulltransporterna af beväpnad eskort och i Nya Zeeland underrättades hvarje vid järnvägarne anställd att, om han nedlade arbetet, så vore han därmed afskedad för alltid, utan möjlighet att återvinna sin anställning.

Förlikning söktes af fackföreningarna, men nu svarade arbetsgifvarne att dylikt tjänade till ingenting, då hvarje aftal bröts af arbetarne, så fort de funno det för dem lämpligt. De fordrade därför viss säkerhet för att arbetsfreden skulle blifva bestående.

Tiderna hade blifvit allt sämre, nöden bland arbetarne allt större. De mest framstående arbetareledarne sökte draga sig ur spelet genom att mana till eftergift. Men den stora hopen kände ej, huru marken vek undan deras fötter. Storstrejk proklamerades.

Med lojala medel var ingenting för fackföreningarna att vinna. Under de dåliga tiderna var arbetskraft öfverallt tillgänglig.

Fackföreningarna upptogo därför striden med våldsmedel, ett skräckvälde kom till stånd, hvarunder de gröfsta illgärningar föröfvades, järnvägståg urspårades, landtgods brändes, inhägnader förstördes, kreatursbetet härjades af eld. Regeringen måste inskrida och sända trupper med kulsprutor till de hotade platserna. Strejkledarne häktades och dömdes för sammansvärjning. I månadtal fortgick striden. Den slutade med en fullständig sprängning af fackföreningarnas makt.

I mångt och mycket var nog denna sprängning vållad af arbetarnes eget oförstånd och öfversitteri. Men den hade ock andra både yttre och inre orsaker.

Under tio års skedet 1881—1891 voro fackföre-

ningarna fullständigt herrar öfver Victoria och dess hufvudstad Melbourne. Kolonien hade en blomstring som aldrig förr. Den ena industriella anläggningen följde den andra, fabriker och verkstäder vuxo upp som svampar. Fackföreningarna dikterade sina villkor.

Men de oerhördt höga arbetskostnaderna i den öppna marknaden gaf upphof till ett underhandsarbete af vådligaste slag. Ett sweating-system frodades med fusk och snusk och där kineser, barn och kvinnor i eländiga hålor arbetade dag och natt för den uslaste betalning.

Kännare af australiska förhållanden uppgifva, att armodet i dessa nästen kunde jämföras med Londons sämst beryktade delar.

Ännu 1890 var Melbourne en ståtlig och välbyggd stad, som räknade 460,000 innevånare. Till det yttre syntes allt solidt och glänsande. Så kommo de dåliga tiderna, understödda och påskyndade af den vanvettiga fackföreningsstrejken; endast de allra billigaste varor kunde afsättas och fackföreningsarbetaren trängdes alltmera undan af »sweating» produktionen, som icke räknade timmarna som arbetet pågick och som åtnöjde sig med den eländigaste tillvaro.

Under trycket af denna konkurrens och af de dåliga tiderna förlorade fackföreningarna alltmera betydelse och många af dem upplöstes helt och hållet.

Men det var icke arbetaren allena, som blef lidande. Det kom som en stormvind öfver landet. Den finansiella bubblan brast med ens. Under april och maj månader 1893 måste i Melbourne, Sydney och Adelaide 15 banker inställa sina betalningar. Alla olyckor tycktes stöta samman. En förhärjande torka ruinerade landt-

brukarne; industrien var förlamad af strejkerna och prisen å de produkter, som Australien kunde alstra, sjönko alltmera. Fastighetsvärdena gingo ned med svindlande fart och 1893 utgjorde hyrorna i Melbourne endast en tredjedel af hvad de stått i förut.

Det är mot denna mörka bakgrund som den följande utvecklingen såväl i Australien som i Nya Zeeland måste ses. Det sistnämnda landet har härvid på nästan alla områden varit föregångare. En skildring af dess utveckling och lagstiftning berör därför ock i hufvuddrag de öfriga australiska staternas.

* * *

Det har sagts och ofta upprepats att fackföreningarnas nederlag i den stora kampen mot arbetsgifvarne, kom dem att kasta sig in på det politiska stridsfältet. Detta bestrides på det bestämdaste af den moderna australiska arbetarelagstiftningens ene upphofsman W. P. Reeves.

Nya Zeeland hade stått såsom en aflägsen åskådare till den vilda strid, som pågått å det aflägsna fastlandet, och förblef nästan oberördt af den våldsamma kris som där rasade.

Endast i ett enda fall hade det blifvit direkt inblandadt i *The Maritime Strike 1890*. Arbetarnes ledare var därvid en ung man *Millar*.

Arbetarne vid makten.

Ett par ångare tillhörande ett bolag på Nya Zeeland, anlände till Sydney, där hamnarbetarefackföreningen vägrade att lossa och lasta detsamma, emedan dess ägare tillhörde Redareförbundet. Ångarne anlitade då icke-organiserad arbetskraft. Följden blef

att äfven i Nya Zeeland alla fartyg tillhörande förbundet blefvo blockerade. De hinder, som häraf uppstodo i den allmänna samfärdseln och omöjligheten för befolkningen att få sina produkter ut på världsmarknaden väckte en storm af ovilja öfver hela landet. Tidningar af alla färger togo parti mot blockaden, arbetsvillige i mängd strömmade till, det blef en täflan bland män af alla samhällsklasser att biträda. Trots gifven varning sökte då järnvägsmännens fackförening att hindra det »smittade» godsets transport på bantåg. Femtio järnvägsmän, som vägrade att taga någon befattning därmed, blefvo ögonblickligen afskedade. Icke nog härmed. Fyra af fackföreningens styrelsemedlemmar uppkallades och förelades att antingen utgå ur föreningen, eller ock att afgå ur järnvägstjänsten. De fingo tio minuter på sig. De vägrade att underkasta sig och blefvo afskedade. Den allmänna stämningen var så mot blockaden att deras egen förening icke vågade opponera sig.

Denna tilldragelse berättas af Reeves själf såsom bevis på opinionen i landet.

Äfven på Nya Zeeland slutade strejken med fullständigt nederlag för fackföreningarna. De stodo där med tomma kassor och det gamla förtroendet till ledarne var borta.

En allmän misstämning rådde. Sedan länge var tillståndet på arbetsmarknaden synnerligen oroligt och de stilla i landet voro uppskrämda af tvister mellan arbetsgifvare och fackföreningar. Man kände att något måste göras. Men hvad? Därom fanns icke någon klarhet.

Under denna misstämning ägde valen 1890 rum med tillämpning af allmän rösträtt.

De brakte till makten arbetarepartiet och ur detta utgick den första radikal-socialistiska ministären *Ballance-Seddon.* Den förstnämnda af desse afled blott ett par år senare. Det är den senare och hans minister för arbetet *W. Pember Reeves*, som satt sin prägel på den senare utvecklingen.

Seddon och Reeves voro i alla hänseende motsatser. Den förre var född i England, emigrerade i ungdomen, sökte först sin lycka som guldgräfvare i Australien, gick sedan i samma arbete till Nya Zeeland, men tröttnade och slog sig på det mera lönande krögaryrket. Redan 1879 valdes han in i parlamentet. Han verkade i början rå, frånstötande, brutal. Han var en handlingens man, ej ordets. Så småningom lärde hans parti sig emellertid känna att bakom den grofva ytan fanns både fast vilja och godt hufvud. Han blef alltmera erkänd såsom sitt partis ledare. Och både vänner och fiender voro eniga att erkänna hans stora förmåga att intränga äfven i de mest invecklade finansiella och politiska frågor. Han var en politisk praktiker, som blott hade blick för den bästa lösningen för dagen. Framtiden fick sköta sig själf.

Reeves var snart sagdt i allt hans motsats. Han ägde akademisk bildning, hade varit advokat och tidningsman, var känd såsom tillfällighetsskald och poserade gärna såsom elegant salongslejon med jakobinska fraser. Han proklamerar sig själf såsom socialist, men förhånade de socialistiske drömmare, som vänta att se sin framtidsstat förverkligad i något kommande århundrade. Däri öfverensstämde han med Seddon, att

han ville se omedelbara och praktiska resultat af sina åtgärder.

Söker man i hans skrifter — »The long white Cloud» och »State Experiments in Australia and New Zealand» m. fl. — en ledtråd till hans socialpolitiska uppfattning synes den vara genomgående hat mot de rike och ett begär att på allt sätt lägga hinder för förvärfvande af större enskild förmögenhet, samt sträfvande att utrota fattigdomen genom att låta staten hjälpa alla utan någon deras egen förskyllan eller värdighet till en välbergad ställning.

Han står alltså kvar på den af all sund nationalekonomi utdömda ståndpunkten att enskild kapitalbildning i ett land är ett ondt och att det är fåtalets rikedom, som rycker brödet från flertalet.

Han och hans meningsfränder ha ock lyckats — såsom i det följande skall visas — att på lagstiftningens väg drifva rikedomen ur landet, men det skenbara välstånd som de gifvit åt de många och små i samhället, hvilar på den svagaste af alla grunder, skuldsättningens och måste af kommande släktled dyrt betalas.

* *
*

Skattelagstiftningen.

Det arbetareparti, som med desse män trädde till makten och som sedan hållit sig kvar där, har skapat en oerhörd mängd lagar och förordningar, som på alla områden ingripa i det ekonomiska lifvet. Vanvördigt nog kan man om dessa lagstiftare säga, att de yngla af sig lagar med samma fruktsamhet som landsplågan, kaninerna, ute på fälten föröka sig. Följden häraf har blifvit ett obeskrifligt virrvarr af olika stadganden,

bland hvilka det är ganska svårt för den utomstående att finna sig till rätta. Lag som stiftas det ena året upphäfves eller ändras det andra och understundom kan det hända, att lag ej ens hinner att tryckas, förr än ny lag träder i dess ställe. Såsom ganska betecknande i detta hänseende må framhållas, huru i Nya Zeelands officiella årsbok för år 1907 två i boken upptagna lagar äro efter tryckningen öfverstämplade såsom ogiltiga och två andra lagar, som tillkommit under tryckningen, vidfästa såsom bihang.

Det vore alldeles lönlös möda att följa lagutvecklingen i dess irrgångar. Särskildt skattelagarne ha undergått många förändringar. Såsom högsta rättesnöre synes ha valts den »ädle röfvaren» Karl Moors sats att »taga från de rike och gifva åt de fattige» men med den ändring att skattetungan lagts på det politiskt vanmäktiga mindretalet och den stora valmansmängden därifrån blifvit befriad eller erhållit direkta eller indirekta fördelar däraf.

De direkta skatterna äro af två slag: skatter lagda å de större egendomarnes jordvärde och skatter lagda å de större inkomsterna.*

Från *inkomstskatt* äro befriade alla som hafva en årlig inkomst lägre än 6,000 kr.

För inkomst mellan 6,000 kr. och 20,000 kr. utgör skatten 2 $^1/_2$ % och öfver 20,000 kr. 5 %.

Statens intäckt af inkomstskatten beräknas till omkring fem och en half million kr. årligen.

---

* För öfverskådlighetens skull äro i dessa skatteberäkningar 1 £ taget lika med 20 kr. Eljest äro öfverallt beräkningarna utförda efter 1 £ = 18 kr. 20 öre.

Jordskatten utgår efter värde af allt land, men från detta värde få dragas omkostnader för alla förbättringar, som nedlagts på jorden och som äro af den art att de allt fortfarande höja egendomens saluvärde. Laga inteckningar få ock afdragas och faller jordskatten för deras värde på inteckningsinnehafvaren. Till värn för egendomsägaren är stadgadt att om värderingsmannen sätter saluvärdet allt för *högt,* så har ägaren rätt att *tvinga* honom att för statens räkning öfvertaga egendomen till detta pris, och om ägaren sätter det för lågt, så har staten rättighet att köpa för uppgifna värdet. Det rättfärdiga i hela denna anordning förvandlas emellertid till sin motsats, enär skatten utgår efter jordvärdet, ej efter saluvärdet. Förbättringar å egendomen måste vara lagda å egendomens område. Om en person tagit upp jord i ödemark, på egen bekostnad byggt vägar och broar dit etc., så räknas detta ej som »förbättring» å jorden, har han uppfört bekväma byggnader därå, anlagdt trädgårdar och planterat parker etc. så är ej heller detta någon förbättring utan räknas in i *jordvärdet,* för hvilket skatt skall erläggas.

Den breda marginalen mellan saluvärde och jordvärde vållar att denna till synes så rättfärdiga bestämmelse, så vidt statistiken visar, aldrig har tillämpats.

Gårdar under 10,000 kronors värde äro undantagna jordskatten och får samma belopp skattefritt undantagas egendomar upp till 30,000 kr. värde. Proportionel skatteminskning sker ock å egendom ej öfverskridande 50,000 kr. värde.

Den *ordinarie jordskatten* utgår med ungefär 0,4 % å jordvärdet, så att en egendom på 50,000 kronors värde har att betala omkring 200 kronor i jordskatt.

Denna ordinarie jordskatt skall utgå af all egendom, men stiger egendomsvärdet öfver 100,000 kronor, så skall dessutom utgå en *progressiv tilläggsskatt* och få intecknade skulder ej afdragas från beskattningsvärdet.

Progressionen når vid ett uppskattadt värde af 800,000 kr. upp till ytterligare 0,4 % af jordvärdet och stegras därefter gradvis till maximum 2 % vid ett jordvärde af 4 millioner kronor.

Men år 1910 skall skatten å egendom med jordvärde af öfver 800,000 kronor ökas med 25 % hela skalan uppför. Maximum blifver då 2,5 % å de högsta jordvärdena, med tillägg af den ursprungliga allmänna skatten af 0,4 %. Det vill säga att i det närmaste 3 % af jordens kapitalvärde skall utgå i skatt.

Men icke nog härmed. För jordägare, som varit utom Nya Zeeland under hälften af föregående fyra år, ökas föremälde skattesatser med hälften. Aktiebolag drabbas icke såsom sådana af denna ökning, men aktieägare, som befinner sig i utlandet, måste för sin aktieandel vidkännas densamma.

Uppenbart är att en skattelagstiftning sådan som denna icke tillkommit för att fylla något statens skattebehof. Den utgör en tung belastning å den enskilde, som under koloniens tidigare skede vågade nedlägga sitt kapital i vildmarkerna på andra sidan hafven. Afsikten med denna beskattning är att tvinga innehafvare af stora marker att sälja sin egendom i smärre lotter och, då staten är nästan ensam köpare, är detta detsamma som att expropriera jorden till vanvärde.

De *indirekta skatterna* utgöras af tullar och ölskatt. *Tullarne* utgå i allmänhet med 20 till 30 % å

varuvärdet, men stiga i vissa fall till 40 %. I samband med den inhemska industriens tillbakagång såsom följd af den korta arbetstiden och de höga arbetslönerna ha de allt mera förlorat sin skyddande kraft och införseln af utländska industrialster allt mera ökats, hvarmed naturligtvis följt en motsvarande höjning af tullinkomsterna. Dessa uppgå nu till omkring 60 millioner kr. om året, eller ungefär lika med de svenska tullmedlen. På hvarje innevånare kommer en tullskatt af något öfver 60 kr. i Nya Zeeland och omkring 11 kr. i Sverige.

Ölskatten inbringar 2 millioner om året.

Till detta måste läggas en *kommunalskatt*, som år 1891 utgjorde omkring 9 millioner kronor, men år 1906 hade stigit till 23 millioner kronor. Denna skatt träffar nästan all fastighet, så att 145,000 besittare af jord, tomter etc. drabbas däraf medan själfva jordskatten endast drabbar 23,000 personer med omkring 9 millioner kr. årligen.

* * *

Statens jordöfverlåtelser och låneverksamhet.

Utom ramen för detta arbete faller att utförligare redogöra för den lagstiftning hvarigenom enskild person kan förvärfva sig besittningsrätt till kronoland på Nya Zeeland. Då emellertid till och med i svenska riksdagen förekommit en del uppgifter, som ingalunda motsvaras af verkliga förhållandena torde en belysning af dessa vara lämplig.

Sådant kronoland, som är beläget inom städer eller byar eller städers omgifningar, säljes på auktion till pris, som icke får understiga ett fastställdt minimum.

Jordbruks- eller betesland, som tillhör kronan, öfverlåtes antingen på auktion eller efter öfverenskommelse. Första klassens jord beräknas efter minst 45,5 kronor för hektar och delas i lotter af högst 256 hektar, af andra klassens jord får lotter omfatta 800 hektar och beräknas efter 11 kr. 25 öre pr. hektar.

Öfverlåtelsen kan ske på tre sätt:

med full äganderätt mot kontant betalning;

på arrende under 25 år med rätt att friköpa egendom efter tio år för det ursprungliga försäljningsvärdet eller att utbyta det korta arrendet mot ett på 999 år;

på arrende under 999 år efter 4 % å det ursprungliga försäljningsvärdet. Denna afgäld kan icke förändras på grund af värdestegring af jorden och denna får ej beläggas med annan jordskatt till staten.

Dessa äro de former under hvilka kronan afhänder sig land för evärderlig tid. Ty det är gifvet att orygglig öfverlåtelse på 999 år blott är ett tomt sken för att dölja att kronan frånhändts sin egendom. Redan efter ett par släktled blifver en dylik arrenderätt lika med full äganderätt mot viss kronoskatt. Om t. ex. konung Ingjald Illråda här i Sverige upplåtit jord på liknande villkor, så skulle nog det tusenåriga innehafvet förvandlat arrendet till äganderätt och afgälden därför till »en mångsekel gammal orättvisa».

För arrendetagaren innebär naturligtvis en dylik anordning en stor fördel: han behöfver ej betala något kapital för inköpet, bär det sig ej kan han löpa bort, när som helst och låta staten stå risken; lönar det sig åter kan ingen med laga rätt beröfva honom egendomen eller höja arrendet därå förrän vid arrendetidens slut — om tusen år.

Kronan äger vidare ofantliga landsträckor, hvilka aldrig blifvit uppmätta eller kartlagda. Dessa utarrenderas såsom betesmarker på en tid icke öfverstigande 21 år, mot en afgäld, som icke får understiga 280 kr. för 1,000 hektar. Såsom allmän lag gäller att ett och samma arrende ej får öfverskrida 8,000 hektar eller gifva bete åt mer än 20,000 får eller 4,000 hornkreatur. Faktiskt synes emellertid ej vara så noga med områdets storlek, då det gäller kronans land. Så visar statistiken att 75 kronoarrendatorer i medeltal innehafva arrenden omfattande en areal af 40,000 hektar hvardera.

Under koloniens första tid inköpte ett antal nybyggare genom kronans förmedling af maoris stora jordområden och köpeskillingen härför användes för landets styrelse och för arbeten å dess utveckling. Så byggdes vägar och broar uti vildmarkerna. I stället för att fullfölja denna naturliga utveckling och än mera utvidga ringen af bebodt land genom att lägga under odling de ofantliga sträckor af kronoland, som lågo bortom den upptagna marken, så dref ministern Mackenzie år 1892 genom en lag, hvarigenom kronan med eller mot ägarens vilja kunde tillösa sig hans land, sönderstycka detta i farmer och bortarrendera dessa på 999 år.

Officiellt motiveras denna expropriationsrätt sålunda att därigenom beredes tillfälle för en mängd smärre kapitalister, som draga sig för *det hårda arbetet med brytande af ny byggd*, att slå sig ned i det redan öppnade landet invid civiliserade orter. Vidare förklarar man att det blifver bekvämare och säkrare för den mindre farmaren att taga sådan jord, som han är van att bruka, än att söka sig ett hem i nya och vilda trakter.

På dylika grunder anser den Nya Zeeländska lagstiftningen det berättigadt att drifva bort de gamla ägarne, som brutit byggden och öppnat den för civilisationen.

Då samtidigt trycket af de nya skattelagarne gjort sig gällande skyndade sig den ene egendomsägaren efter den andre att hembjuda sin jord till inlösen af kronan. Oaktadt de låga pris, som staten betalat, har utbudet af egendomar alltid varit större än efterfrågan.

Staten pålägger ansenliga skatter på jorden för att tvinga till försäljning, men köper endast en ringa del af det utbjudna. Enskild köpare kan ej uppträda, ty han skulle drabbas af samma skatt som säljaren. Han kan ej heller stycka egendomen och arrendera ut delarne, ty enskild arrendator svarar för skatt lika med ägaren. Endast kronans arrendatorer — på 999 år — äro undantagna från jordvärdeskatten.

I städer med minst 15,000 innevånare eller intill ett afstånd af 2 $^1/_2$ svenska mil därifrån, ha myndigheterna vidare rätt att expropriera områden af högst 40 hektar om året till boplatser för arbetare.

Ägaren har dock rättighet att för sig behålla 4 hektar inom stad och 20 hektar i omgifningen.

Arbetarne kunna med full äganderätt köpa jorden.

Något rättsinstitut motsvarande svenska städernas tomträtt känner den Nya Zeeländska jordlagstiftningen icke till.

I Nya Zeeland finnes icke någon särskild bankinrättning för jordbruket, ej heller någon hypoteksbank.

Staten själf lånar för att åter låna ut.

Jordbrukare kunna erhålla lån från 500 kronor till 60,000 kr. mot intecknad säkerhet utgörande högst

2/3 af egendomens värde. Kronans arrendatorer kunna belåna sin arrenderätt och gjorda förbättringar å jorden till 3/5 af värdet däraf.

Lånen amorteras under 36 1/2 år. Räntan utgör 5 % med tillägg af 1 1/2 % i amortering och kostnader. Dessa penningar blifva alltså icke billigare än t. ex. i de svenska hypoteksföreningarna. Den hufvudsakliga skilnaden är den, att i de svenska föreningarna delägarne ställa sig i gemensamt ansvar för hvarje låntagares skuld. Denna regeringens ställning såsom omedelbar långifvare stärker i hög grad dess politiska makt och kan lätt missbrukas.

Under tioårsperioden 1898—1907 har kronan under nyss angifna villkor såsom fast köp, arrende under 999 år eller 21 års upplåtelse af betesmarker, afhändt sig 1,800,000 hektar jord till 17,000 personer.

Under samma tid har kronan måst återtaga 430,000 hektar från 3,610 personer, på grund af att innehafvaren råkat på obestånd eller öfvergifvit orten.

Dessa siffror stärka icke förtroendet till inteckningar i dylik jord såsom statens enda säkerhet vid direkt långifning.

Någon synlig förlust uppstår emellertid icke så länge staten själf bokför säkerheten såsom fullgod. *

---

* I sitt förut citerade anförande i riksdagen yttrade hr. V. Rydén i fråga om den Seddonska regeringens åtgärder i jordfrågan:

»Jord uppköptes i stor skala, och för öfrigt exproprierades de stora godsen och man började med en rationell jordpolitik. Jorden styckades och delades ut, hvarigenom skapades en egentlig bondeklass. Jord lämnas efter tre olika upplåtelsegrunder, hufvudsakligen motsvarande den vanliga svenska, eller allmän privat äganderätt, vidare rent arrende på statsjord och slutligen en motsvarande det rättsinstitut vi ha i städernas nuvarande tomträtt. Jorden fick en

Sedan förra året 1907 har Nya Zeelands regering utsträckt sin låneverksamhet till att omfatta äfven »egna hems» lån åt arbetare.

Såsom »arbetare» räknas i stort sedt hvar och en som ej på sitt arbete förtjänar mer än 4,000 kr. om året. Honom åligger att själf skaffa sig tomt antingen med full äganderätt eller på arrende å 999 års tid.

---

kolossal efterfrågan, och det började öfverallt uppväxa jordbrukskolonier. Men staten stannade icke vid att lämna jord. Hvad jordbruket saknade, var framför allt en ordnad bankrörelse som stödde jordbruket. Bankförhållandena hade varit sådana, att jordbrukarne fått betala en ränta af 7—15 %, och herrarne kunna förstå att under sådana förhållanden jordbruket hade svårt att komma fram. Mr. Seddon genomförde skapandet af en statsbank för jordbrukets räkning och den drefs fram så, att den har ända från början lämnat lån till en ränta, som är lägre, än hvad i allmänhet den svenska bonden har att betala för sina hypotek. Om denna bank vet jag med bestämdhet, att den till och med inom bankvärlden anses vara skött med försiktighet, och som bevis för att Nya Zeelands jordpolitik icke betraktas med misstroende inom bankkretsar, vill jag nämna, att »Bank of England» i allmänhet är förläggare för de lån och penningtransaktioner, som Nya Zeeland inlåter sig på.»

Någon sådan bank som den af hr. Rydén med så stor sakkännedom omnämnda har *aldrig existerat* på Nya Zeeland.

Bank of England har visserligen *varit* nya Zeelands kommissionär i London, men detta upphörde år 1896, då förmedlingen öfverflyttades till Bank of New Zeeland för att stödja detta störtande svindelföretag.

Af samma halt äro uttalandena om den »kolossala efterfrågan» på jord och om »tomträttsinstitutionen» som aldrig haft någon motsvarighet på Nya Zeeland.

Mera enbart löjeväckande är hr. Rydéns föregående uttalande om de stora jordägarne före 1890, som skötte sin jord så, »att ofantliga jordsträckor utlades till jaktmarker». Med undantag af en eller annan förvildad gris i skogarne, saknar Nya Zeeland, som bekant, hvarje slag af villebråd.

Högsta lånesumman är 7,000 kr. Lånet får icke öfverstiga *hela* kostnaden för själfva byggnaden eller 3/4 af värdet af säkerheten i byggnad och tomt.

Ännu finnes dock ingen erfarenhet om huru denna lag kommer att verka, till gagn eller till skada.

* * *

En senare tid har sökt kasta allt klander för landets skuldsättning m. m. på *tiden före 1890,* då arbetarne erhöllo den politiska makten. Detta är alldeles oriktigt. Visserligen utgjordes den utländska statsskulden redan då af det höga beloppet af 700 millioner kronor, eller något mer än hälften af det nuvarande, men detta motsvarades af att landet öppnats för civilisation: järnvägar byggts, post- och telegraf ordnats, hamnar anlagts o. s. v. Så t. ex. utgjorde landets järnvägsnät redan då 1,842 miles och har sedan endast ökats med 616 miles eller ungefär en tredjedel.

Nya Zeelands blomstring före och efter 1890.

Landets hufvudinkomstkälla utgjorde då som nu *fårafveln* och fårstammen var lika stor för 18 år sedan som den är i dag.

År 1891 funnos med *gräsfrö besådda betesmarker* upptagande 2,8 millioner hektar, af hvilka 1,3 millioner voro körda med plog, år 1907 hade denna areal ökats till 5 millioner, af hvilka 3,2 millioner voro blott frösådda utan vidare behandling. Någon mera intensiv bearbetning af jorden synes alltså icke hafva framtvungits af de nya förordningarna. Detta framträder än tydligare, då man finner att de stora sträckorna af odlad jord sammanfaller med områdena för de stora egendomarne.

Själfva åkerbruket har ej heller haft den utveckling, som man kunnat vänta. Må man jämföra följande uppgifter ur officiella källor:

	år 1891		år 1907	
hvete	120,000	hektar	80,000	hektar
hafre	130,000	»	148,000	»
korn	10,000	»	13,000	»
majs	2,000	»	4,000	»
potatis	11,000	»	12,000	»
rofvor	169,000	»	260,000	»
Summa:	442,000	hektar	517,000	hektar

Odling af råg förekommer endast i obetydlig mån.

I förbigående må nämnas att i Sverige åkerarealen för hvete, hafre, råg, korn, samt potatis upptog år 1891 1,650,000 hektar och år 1906 1,928,000 hektar. Den absoluta ökningen af den besådda åkerarealen har sålunda varit nära fyradubbelt så stor som i det unga Nya Zeeland, där ofantliga områden ännu ligga obrukade och skattefria såsom kronans land.

Utförseln af *åkerbruksalster* från Nya Zeeland har varit i stadigt nedgående från år 1889, då det nådde sin höjdpunkt med ett värde af 26 millioner kronor till 1906, då den blott utgjorde 5 millioner kronor. Den har alltså på intet sätt motsvarat tillväxten af landets egen förbrukning.

Ökningen af landets *kreatursstock* var före år 1890 mycket stark. Senare synes ett stillestånd ha inträdt. Sålunda utgjorde antalet:

	år 1895	år 1907
Hästar	237,000	342,000
Hornboskap	1,000,000	1,830,000 *

* Häraf blott 550,000 mjölkkor.

	år 1895	år 1907
Får	20,000,000	20,100,000
Svin	240,000	242,000
Höns	1,800,000	3,200,000

Den årliga *ökningen af land,* som upptogs *till nybyggen,* var i medeltal för hvarje år:

1885—1890	230,000	hektar
1897—1902	175,000	»
1902—1907	152,000	»

Enligt folkräkningen 1901 utgjorde *vid jordbruk* och *boskapsskötsel sysselsatta personer 90,000,* enligt räkningen 1906 voro däri sysselsatta 97,000. Af ökningen utgjorde endast omkring 2,300 själfständige ägare eller arrendatorer. Alla de öfriga voro tjänare eller husfolk.

Endast tio % af hela Nya Zeelands befolkning egna sig åt *landtbruk* såsom näring.

Den stora uppgift den radikal-socialistiska regeringen satte sig för var att bekämpa de stora godsägarne och den af dem idkade fårskötseln, hvilken för sitt bestånd kräfde mycket stora utrymmen men obetydlig arbetskraft. Jordbruket skulle helt och hållet omläggas, jorden styckas i små bruk, ett bondestånd med statens hjälp skapas och uppehållas.

Den förra delen af detta program har utan tvifvel genomförts. De jordägare, som ej hade kapital samladt, bragtes till tiggarstafven af en lagstiftning, som lade skattebördan så godt som uteslutande på den stora arealen. Deras egendomar föllo i vanvärde och inteckningar däri blefvo omöjliga att realisera. Detta åter-

verkade på bankväsendet och föranledde en krasch, som 1894 och 1895 kostade staten många tiotal millioner kronor och hvars efterverkningar ännu ej äro öfvervunna.

Af den senare delen af programmet synes ej stora spår. Hela antalet själfständiga »farmare» utgjorde 1901 ej fullt 30,000 personer. Deras antal hade under hela föregående 5-års-perioden ökats med endast omkring 300 årligen.

Den ofvan anförda folkräkningen af 1901 angifver antalet farmare till 28,337, boskaps- och fåruppfödare till 3,220, handelsträdgårdsmästare till 895, blomsterodlare m. m. till 2,388, mejerister (dairy farmers) till 4,702, fruktodlare till 345, vingårdsägare 29, hönsgårdshållare till 159, innehafvare af bigårdar 35 samt 34 andra. Tillhopa utgjorde alla dessa, hvilkas verksamhet nödgade dem att innehafva land, 40,144 personer.

En ännu nogare bild af verkningarna af den nya lagstiftningen erhåller man, om man jämför antalet *ägare af produktivt land,* sålunda äfven af betesjord, utom städer och byar, med undantag af trädgårdar och täppor under 2 hektar, hvilket antal utgjorde år 1892 39,000, samt tio år senare ej fullt 44,000. Ökningen var sålunda 5,000. Föregående 10-årsperiod hade ökningen varit 8,000.

Sålunda visa de officiella siffrorna en utveckling som här har hämmats i följd af lagstiftningen i förhållandet 8 till 5.

Under år 1906 utbjöds till kronan 222 egendomar om tillhopa omkring 600,000 hektar. Häraf inköptes 8 om tillhopa 4,000 hektar. Alltsedan 1892, då lagen

om tvångsköp genomdrefs har staten inköpt 166 egendomar om tillhopa 400,000 hektar till ett medelpris af ej fullt 200 kr. per hektar.

Af dessa egendomar ha åter 350,000 hektar öfverlåtits till 3,865 arrendatorer, af hvilka 3,504 tagit jorden på arrende under 999 år. Den årliga arrendeinkomsten af dessa egendomar jemte på dem nedlagda kostnader motsvarar högst 4 %.

Staten har alltså utlagt kapitalet utan att någonsin kunna återfå det, samt åtagit sig risken för all framtid mot ej fullt 4 % årsränta å penningarna.

Detta är icke statshushållning. Det är utslaget af en genomförd förföljelse mot de »rike godsägarne». Ej heller förråda dessa siffror någon »kolossal efterfrågan» på jorden; de kunna snarare tydas såsom ett »kolossalt» begär hos den enskilde att blifva af med den redan ägda.

På Nya Zeeland råder ingalunda någon jordbrist. Kronan besitter ännu minst 6 millioner hektar land, som ligger till intet gagn. Här förefinnes alltså ett rikt fält för den enskilda företagsamheten. Men på denna klipper regeringen afsiktligt vingarna. Jordbruket får ej gå framåt på andra vägar än de staten anvisar. Och utvecklingen blifver därefter.

Men naturligtvis har det utvecklats åt vissa håll. Detta har dock icke skett genom lagstiftningens bistånd utan genom den *tekniska utveckling,* som sedan 1890 ägt rum *utom* Nya Zeeland, men för detta land varit utomordentligt gynnsam. Detta gäller isynnerhet förbättringen af sjöfartsförbindelserna och af kylrumsanordningarna i fartygen och i hamnarne.

Redan 1891 exporterades *fruset kött* till ett värde

af 22 millioner kronor, nu utgör utförseln 53 millioner kronor, 1891 utfördes för 75,5 millioner *ull*, nu utgör värdet däraf 123 millioner, 1891 utgjorde värdet af exporterade *sädesslag* 12,3 million, nu har det sjunkit till 2 1/2 millioner; 1891 utfördes *smör och ost* för 4,3 millioner nu har exporten sprungit upp till 34,5 millioner, allt kronor. *

Såsom man häraf finner är det allt fortfarande *det extensiva jordbruket med väldiga betesmarker* fyllda af fårhjordar, som bildar Nya Zeelands ekonomiska ryggrad.

Hvarje steg regeringen tagit för att pressa fram småodling och sädesbruk på bekostnad af storbruket har fått för landets ekonomi i dess helhet högst ogynnsamma svar, utan att afsikten i minsta mån vunnits.

Orsaken härtill är ganska enkel. Lagstiftarne hafva gjort upp sina teorier utan att taga hänsyn till landets säregna förhållanden, till den höga arbetslönen och den korta arbetstiden.

Det är så att den Nya Zeeländska jorden ej kräfver mycket arbete för att gifva riklig frukt. Människans möda är där ofta förspild. Så har det t. ex. visat sig att gräsfrö sådt på obruten mark i vissa fall gifver bättre skörd än på upparbetad. Arbetsinsatsen kan därför blifva mera till skada än gagn.

Och går man till de stora egendomarnes distrikt,

---

* Endast för att påvisa otillräkneligheten af hr. Rydéns uppgifter i svenska riksdagen må påpekas, huru han säger att år 1881 utfördes för 1,000 £ smör och ost, men nu för öfver 1,5 millioner £. Visst är att 1882 utgjorde exporten af smör och ost redan 62,288 £ i värde. Äfven hans följande uppgift är oriktig och afser endast exporten af smör.

Canterbury på södra ön, så finner man där en slätt på öfver en million hektar, där ej finns skog, ej sten, utan där en plog, vanligen dragen af tre hästar och skärande tre tiltor på en gång, kan sättas i den obrutna marken, och följas af en harf, en sånings- och en nermyllningsmaskin, samt så hela hvetesådden verkställas i ett tag. Och snart bölja här de härligaste hvetefält. På senare år har införseln af ång- eller elektriska plogar och skördemaskiner än mera ersatt den dyrbarare mänskliga arbetskraften.

Hvad skulle här småbrukaren med hacka och spade kunna uträtta? Eller ens den mindre farmaren med sin enkla plog?

Ej ens storbruket för sädesodling lönar sig i större myckenhet än som åtgår för den inhemska förbrukningen. De höga skatterna på jorden och de dyra arbetskostnaderna vålla att sädesafsättning ej kan vinnas till lönande pris utom det egna landets gränser. Endast under alldeles särskilda undantagsförhållanden kan sådant ske såsom under sydafrikanska kriget, då *hafreexporten* sprang upp till ett värde af öfver 20 millioner kronor under ett par år, men samtidigt *ullutförseln* minskades med 26 millioners värde.

Jorden har alltså sitt hufvudsakliga värde såsom *betesmark för får*. Under de senaste årtiondena har härtill ock kommit *boskapsskötsel med mejeri och ysterier*. Dessa synas vara stadda i en synnerligen liflig utveckling och gynnas af staten på allt sätt. De låta ock förena sig med en tätare befolkning och mindre utrymmen för beten.

Tyvärr har denna gren af landtbruket medfört en olägenhet af största framtidsbetydelse.

* *
*

Kastar man en blick på kartan öfver Nya Zeeland finner man att utefter vestra delen af södra ön löper en hög bergskedja och att stora bergstrakter finnas i den norra. Bergens lägre delar och dalarne mellan dem äro tätt skogsbevuxna.

Skogssköfling.

Under de stora skogarne finnes den bördigaste mark lämpad för mera intensiv kreatursskötsel på mindre områden. Nybyggarne komma ock allt tätare, väpnade med yxor och tändstickor och inom några timmar äro askhögar och svartbrända trädlik allt som återstår af de härliga skogar, som behöft århundraden att växa. På södra öns kustberg sträcka sig strandalpernas skogbeklädnad ända ned mot hafvet och det är dessa skogklädda sluttningar, som förläna landet dess underbara skönhet, samtidigt som de utgöra ett värn mot de skarpa hafsstormarne och samla den fuktighet, som räddar de östra högslätterna, där de stora betes- och jordbruksdomänerna äro belägna, från den förhärjande torkan. Skogarne äro af värdefullt hårdt trä, växa ytterst långsamt och uthärda endast i grupper vindtrycket. En gång härjad skog kan — säger Reeves — på Nya Zeeland knappast återställas. Icke desto mindre pågår den mest hänsynslösa *skogssköfling*, — icke för att tillvaratage virket men för att röja mark för bördiga betesmarker för boskapskreatur, anlägga »dairy farms» o. s. v. Det är enahanda tillvägagångssätt som med den gamla »fällbränningen» i Sverige. Man sår säd eller gräsfrö i askan och kreaturen vada i den höga växtligheten, som når dem upp öfver buken.

Staten har, för att hindra öarne att göras fullständigt skoglösa afsatt sparskogar, hvilka icke få röras. Deras hela areal upptaga 500,000 hektar.

Ännu för några år sedan beräknades att 8 millioner hektar af hela landets 25 million hektar odlingsbart land voro skogbevuxna.

Reeves anmärker att hvarje lagstiftare, som ville väcka förslag om att minska sparskogarne måtte göra det efter gammal god sed med repet om halsen. Han beräknar att redan om ett tiotal år landet skall nödgas införa i stället för att utföra timmer.

Detta närmast med hänsyn till skogarne å den *södra öns* kustberg och deras skogsklädnad.

Ju längre man kommer mot norr desto varmare blir klimatet och desto mera tropisk växtligheten. På norra ön trifvas alla foderväxter och grässlag och grönska året rundt. Boskap af alla slag frodas och blifva feta på betesmarkerna utan hjälp af kraftfoder.

»Den största delen af landet å *norra ön* är — skrifver mr Murphy i den officiela årsboken för Nya Zeeland för år 1907 — i sydvest och vester nu upptaget och de gamla urskogarne försvinna snabbt under odlarns yxa. I allmänhet är jorden så bördig att gräs och klöfver med en oerhörd hastighet och kraft växa upp när sådden göres på ytan efter det att den nedhuggna skogen blifvit förstörd af eld.»

»För den britiske landtbrukaren måste det — säger han — förefalla alldeles otroligt, att de yppersta betesgräs kunna gro och frodas utan annan behandling af jorden än öfverströning med askan från brända skogar — utan plöjning eller uppluckring af marken — och att inom ett år från sådden tolf à femton får kunna lefva och gödas pr hektar. Så snabbt afrödjas dessa skogstrakter och förvandlas till betesfält att efterfrågan på boskap — särskildt mjölkdjur — har ofantligt ökats

och måste fortgå i flere år innan behofvet blifvit fyldt».

Som man häraf kan se finnes ej i den officiella uppfattningen ett spår af hänsyn till den oerhörda skada, som måste vållas hela landet af skogarnes ödeläggelse. Framtidstanken saknas alldeles.

Skogarna äro ett hinder för den »tätare befolkningen» och därför måste de bort.

Alltid räcka skogarne i det nu lefvande släktledets tid. Och Nya Zeelands lagstiftare sätta själfva sin stolthet i att de äro praktiske män, som handla efter hvad för ögonblicket är bäst och låta framtiden sköta sig själf. Om något sekel härefter öarne ligga obeboeliga och öde, härjade af hafsvindar och utsatta för torka eller regnfall bekymrar dem föga.

* * *

Kopalhartzen. Ett särskildt dyrbart trädslag finnes i Nya Zeelands nordligaste delar, *kauriträdet*, Dammara agathis, hvilket förr utgjorde dessa trakters största rikedom. Den raka stammen reser sig grenlös till en höjd af 100 engelska fot eller mer och håller 8 till 12 fot i diameter, högt uppe delar sig stammen som en tregrening kandelaber, i hvars klyfta ett kopalhartz samlar sig, som hårdnar i klumpar, som kunna väga 50 kilo eller mera. Hit upp klättra kaurisökarne med hjälp af rep och kasta ned sina fynd. Men — kauriträdet lämnar ock ett ypperligt virke, hårdt, glatt och lätthandterligt. Kauriskogarne äro så omfattande, att oaktadt eld och yxa härjat dem under ett halft sekel, så kan kauritimmerindustrien ännu årligen sysselsätta två

tusen man och låta 50 millioner fot timmer årligen löpa genom sina sågverk. Man beräknar att detta kan fortgå ännu i tjugo år. Därefter?

Detta betecknande frågetecken sattes för tio år sedan af förre ministern Reeves i ett af hans verk öfver Nya Zeeland.

Kauriträdet beräknas behöfva 800 år för att utveckla sig och nå mognad.

Den bästa och mesta kopalhartzen finnes emellertid under jorden i marker, där kauriträdet fordom vuxit. Dessa förblifva öde och ofruktbara. Här sysselsättas vid pass 7,000 maoris och hvita (galizier och dalmatier) mot en aflöning af 18 kronor i veckan att leta efter hartzklumpar. Med en spetsig järnstång borra de genom marken och när de påträffa en hartzklump gräfves den upp. Hartzen gäller något öfver 1,000 kr. per ton å världsmarknaden och den årliga skörden beräknas till omkring 8,000 ton.

Men de hvita invandrarne, som arbeta i kauriskogarne äro dåliga kolonister, säger Reeves. De växa ej fast i det nya landet. År efter år släpa de där, arbeta och spara. Men så griper dem hemlängtan. Och öfver de vida, vida hafven begifva de sig hem, lockade af hemlandets bergshyddor eller sina fattiga stugor vid Adriatiska hafvets strand.

* *
*

Mineraltillgångar och statsskuld.

Jämte jordens utomordentliga bördighet och skogarnes rikedomar har detta af naturen så gynnade land att räkna med *mineralskatter*, af mångfaldigt slag.

Sålunda beräknas att mineralier till ett värde af

2,000 millioner kronor sedan koloniens bildande erhållits inom landet.

I detta offantliga belopp tager guldet lejonparten med 1,500 millioner kronors värde, den fossila kopalhartzen följer närmast med tillhopa 250 millioners, stenkol med' 230 millioners, silfver med 15 millioners värde.

Man skulle tro att ett land med så ofantliga och lättvunna tillgångar skulle vara ett af de rikaste på jorden. Hvarje tal om utländsk skuldsättning borde där vara uteslutet.

Och icke desto mindre har i förhållande till befolkningsantalet Nya Zeeland *den största statsskuld i världen.*

Den utgjorde den 31 mars 1907 £ 64,179,040 eller 1,170,000,000 kr. i svenskt mynt. Medelökningen af statsskulden har under senaste årtionde varit 2 millioner £ om året och man kan därför med säkerhet antaga att bruttoskulden år 1908 utgjorde något öfver 1,200,000,000 kronor.

Detta utgör det lilla landets statsskuld sådan den framträder i »debentures and stock». Därifrån torde dock böra frånräknas, under vissa omständigheter, en s. k. »sinking fund», som nu utgör i det närmaste tre millioner £.

En »sinking fund» bör vara en fond af statsmedel, som icke får beröras af andra statsutgifter än afbetalning å utländsk statsskuld och som måste göras oberoende af landets egen ekonomiska ställning. Från början synes också afsikten ha varit sådan. Stora summor placerades i utländska eller egna räntebärande statspapper, men efter hand har man börjat att blott flytta dem ur den

ena fickan i den andra. Så finner man nu nära halfva beloppet placeradt i inteckningar inom landet, lån åt nybyggare och förmyndareinrättningen, samt till och med i bankaktier.

En dylik »sinking fund» motsvarar naturligtvis icke meningen med densamma. Den är icke ställd utom landets ordinarie penningbehof utan tvärtom redan disponerad för dessa. Den utgör endast till en del minskning af statsskulden.

Till Nya Zeelands ofantliga utländska skuldsättning komma städers, hamnars, provinsers m. fl. offentliga institutioners lån, hvilka icke öfvertagits af staten. Dessa utgjorde år 1906 200 millioner kronor.

Ganska stora belopp tillfördes kolonien under 1865—1890 såsom enskilda engelska kapitalplaceringar. När det radikal-socialistiska skedet 1890 inbröt, skyndade sig de engelska penningmännen att indraga större delen af dessa belopp, hvadan, enligt Coghlan, den enskilda skuldsättningen till England ej torde uppgå till mera än omkring 200 millioner.

Hela landets skuldsättning, sådan man finner den af den officiella statistiken, utgör alltså omkring *1,600 millioner kronor.*

I själfva verket är den emellertid större, men detta hänger samman med dess bankväsende och den radikala regeringens sätt att sköta detta.

Såsom en ganska egendomlig tillfällighet må anmärkas att bokförda värdet af *all publik egendom å* Nya Zeeland uppgår i det närmaste till lika högt belopp som den egentliga statsskulden. Denna egendom, däri inberäknadt allt *oupptaget land*, har nämligen beräknats till 1,100 millioner kronor.

Betydligt *mindre än hälften* af detta belopp motsvaras af sådana tillgångar, som kräft arbete och omkostnader såsom järnvägar, telegrafer, fyrar, hamnbyggnader och vattenledningar till guldfälten m. m.

* * *

Bankväsen och finanser.

Ända till år 1894 hade Nya Zeeland endast privatbanker. Den största af dessa var »Bank of New Zeeland» hvars hufvuddelägare voro bosatta i London. Denna bank var den främsta i landet, staten hade där sina medel insatta, likaså en mängd välgörenhetsstiftelser och fonder, bland andra hade ej mindre än 633 skolstyrelser sina medel däri placerade.

Regeringen hade nära 40 millioner kronor på deposition och häribland Postsparbankens medel. En mängd enskilda sparbanker hade gjort liknande depositioner. Af privatpersoner hade 35,000 där deponerat 80 millioner kronor.

En vacker dag år 1893 vände sig banken till regeringen med anhållan om rätt att få utgifva sedelmynt till värde motsvarande det belopp, hvarmed bankens tillgångar öfverstego dess skulder och att staten skulle förklara sig beredd att med guld inlösa dessa sedlar. Detta beviljades. Men hjälpen gjorde hjälpen onödig. Banken återfick allmänhetens förtroende och allt gick bra ett helt år.

Så fredagen den 29 juni 1894 blefvo ministrar och parlament öfverraskade af ett meddelande, att banken icke vore i stånd att öppna på måndag, om icke staten trädde till dess hjälp. Det var icke mera än

en dag att besluta på och det gällde att rädda icke blott banken utan ock hela landet. Någon särskild undersökning gjordes icke utan regeringschefen Seddon förklarade utan vidare att banken var sund och skulle väl rida ut stormen, blott den nu fick hjälp. Banken fick alltså låna 40 millioner kronor af staten, att återbetalas efter tio år. Lånet skedde så att banken utfärdade aktier löpande med fyra procent af staten garanterad ränta, hvilka såldes i London. Därjämte fingo bankens egna delägare skjuta till omkring 10 millioner kronor.

Härmed var allt klart. Ett regeringens ombud sattes till president i den räddade banken och skulle å statens vägnar ha uppsyn öfver dess skötsel.

Åter gick ett helt år. Så kom, som ett åskslag från klar himmel, år 1895 underrättelse från bankpresidenten, att hela banken var insolvent. Kapitalet var borta. Af bankens nominella tillgångar omkring 200 millioner kronor, utgjordes närmare 50 millioner af inteckningar i fårbetesmarker och egendomar, hvilka inteckningar den nya lagstiftningen gjort så godt som värdelösa. Allt som kunde säljas hade redan frånskiljts och sålts. Det var endast bottensatsen som var kvar. Efter lång debatt i parlamentet, där ministären Seddon fick uppbära hårda slängar för sin hufvudlösa bankpolitik, beslöt man att ännu en gång rädda banken, under huru stora uppoffringar detta än måste ske.

Staten tecknade alltså aktier i banken för 10 millioner kronor och blef därigenom dess störste aktieägare, samt öfvertog dess nästan värdelösa inteckningar af 50 millioner kr. till fulla nominella värdet. Dessa senare skildes från banken och öfvertogs af ett sär-

skildt bolag under statens garanti. Förlusten på denna transaktion beräknades till omkring 20 millioner kronor. Aktieägarne uppmanades åter att skjuta till 20 millioner kronor, men många kunde icke göra detta och förlorade därigenom sin utdelningsrätt. Vidare öfverflyttades koloniens affärer i London från Bank of England till Bank of New Zeeland för att bereda den senare större inkomst.

För att undvika en synlig höjning af den redan förut ofantliga statskulden gafs statens tillskott i form af garanterade bankaktier och garanterade inteckningar.

Storleken af de förluster staten Nya Zeeland lidit på sina banktransaktioner är omöjlig att beräkna. Banken har hängt efter regeringen såsom ett syndastraff för försöket att genom skattelagstiftning ruinera de stora godsägarne utan beräkning att därmed ock inteckningarne i egendomarne gjordes värdelösa.

Också motsatte sig ministern Seddon 1896 på det kraftigaste hvarje undersökning om de förhållanden, som fört till bankens ruin.

En dylik undersökning måste ha ledt till för regeringen ganska obehagliga upptäckter om den nya lagstiftningens inverkan på egendomsvärdet. Sedan banken lyckligen rekonstruerats tillkännagafs för att lugna allmänhetens misstro att hädanefter bankens räkenskaper skulle läggas öppna för allmänhetens egen granskning. Detta skedde ock någon tid. År 1903 påvisade Australiens störste statistiker Coghlan att nästan hela aktiekapitalet gått all världens väg. År 1890 hade funnits ett öfverskott af tillgångar öfver skulder af omkring 80 millioner kronor, detta sjönk därefter för att åter höja sig efter rekonstruktionen till omkring

70 millioner; senare har öfverskottet sjunkit allt djupare till det utgjorde 1902 och 1903 endast omkring 5 millioner kronor.

Huruvida någon stegring därefter ägt rum är omöjligt att säga. Den officiela statistiken har nämligen upphört att lämna de utlofvade offentliga räkenskaperna för Bank of New Zealand. I stället offentliggör den i klump en redogörelse för ställningen hos *alla* banker i landet. Såsom *helhet* ha dessa banker ett *underskott*, när depositioner frånräknas på båda sidor, af närmare 6 millioner, hvarmed tillgångarne »assets» äro mindre än skulderna »liabilities».

Då enskilda bankföretag väl näppeligen skulle tillåtas att idka verksamhet med större skulder än tillgångar torde man kunna antaga att denna hemlighetsfullhet och denna underbalans stå i samband med förhållanden inom nationalbanken hvilka icke äro lämpligt att offentliggöras. Det har ju i alla fall ingen fara. Banken »flyter» på statsgarantier och på — allmänhetens depositioner. Men såsom en värdefull nationaltillgång är den knappast att räkna.

Börsnoteringen af ett lands statspapper höjes och sänkes ofta af anledningar, som icke direkt ha att skaffa med landets kredit. Men det är ett dåligt tecken, då under en följd af år noteringarna konsekvent sjunka. Så är fallet med alla Nya Zeelands statspapper. Dess lån noterades:

		4 %	3 1/2 %	3 %
1896	högst	118 1/4	110 3/8	103 1/2
1906	»	110 3/4	102 1/2	91 1/4

Ett annat drag, som Coghlan påpekar, är att medelförmögenheten för hvarje innevånare i Australasien, Nya Zeeland inräknadt, som år 1890 uppskattades till 5,625 kr. under loppet af de följande tretton åren sjönk så att den 1903 endast motsvarade 4,586 kr. Den hade alltså minskats med 1,039 kr.

* * *

Befolkningsförhållanden. Omkring år 1860 hade den hvita befolkningen nått upp till sitt första hundratusental. Blott tjugo år senare var den halfva millionen uppnådd. Folkökningen fortgick alltjämt med snabba om ock ojämna steg. Den utgjorde enligt The Statesmans Yearbook för 1908, hvars pålitlighet ingen sakkunnig torde draga i tvifvelsmål, under nedanstående perioder:

1871	6,3 %
1881	6 »
1886	3,6 »
1891	1,7 »
1896	2,3 »
1901	1,9 »
1906	2,8 »

Under koloniens ungdomsdagar var det manliga elementet alldeles öfvervägande. Efterhand har detta missförhållande något utjämnat sig och därmed har äktenskapsfrekvensen något ökats.

Emellertid har därmed följt yttringar af den osunda och folkförsvagande företeelse, som man eljest i främsta rummet velat söka inom de gamla kulturländernas storstäder.

Antalet af inom äktenskap födda barn har nämligen sjunkit högst betydligt. Sålunda kommer på tusen gifta kvinnor mellan 15 och 45 års ålder:

år	1878	337
»	1896	252
»	1901	244
»	1906	228

Med andra ord: För trettio år sedan födde en af tre gifta kvinnor ett barn om året; nu sker detta icke ens af en bland fyra.

Förklaringen öfver denna sorgliga företeelse är här som annorstädes, att hustrun, som af sin politiska och sociala ställning eller för enskildt förvärf drages från hemmet ej vill underkasta sig de hinder för annan verksamhet och den möda som moderskapet medför.*

* I sitt förut åberopade riksdagsanförande uppgifver hr. Rydén den faktiska folkökningsprocenten för 1885 till 1,93 % och för år 1906 till 3,26, »alltså nära dubbelt så stor som för år 1885.»

Hr. Rydén har godtyckligt plockat ut ett par år, som passat i stycket med hans framställning, i stället för att, som förf. gjort, uppgifva medeltalet af tio- eller femårsperioder, hvilket naturligtvis är det enda sätt, som kan göra utvecklingen öfverskådlig.

Hr. Rydén yttrar vidare:

»Slutligen vill jag framhålla — detta på grund af ett argument, som man här i landet användt i den kvinnliga rösträttsagitationen, det nämligen, att efter införande af den kvinnliga rösträtten nativiteten skulle ha minskats — att detta icke är det verkliga förhållandet, utan att, enligt de siffror i detta hänseende, som jag låtit utdraga ur den officiela statistiken, det under de senare åren visat sig en, *om än svag stegring af nativiteten.*»

Sanningsenligheten häraf belyses bäst af det förhållande att ofvanstående uppgifter om nativitetsminskningen äro direkt tagna ur Nya Zeelands officiella statistik, tryckt år 1907.

Nya Zeelands arbetsdepartement har under sommaren 1908 upptagit denna fråga till behandling från ekonomisk synpunkt. I en afgifven rapport framhåller departementet bristen på kroppsarbetare i landet och huru tillgången på dylika, födda på öarne, måste blifva allt mindre och mindre. Det beror på den låga födelseprocenten och på frånvaron af hvarje arbetsreserv som kan fylla leden, allt efter som de glesna genom sjukdom, ålder, dödsfall eller — med hänsyn till kvinnor — genom giftermål.

Departementet påvisar att antalet arbetsdugliga unga kvinnor i åldern 15 till 21 år ökades:

under 5 årsperioden	1891—96	med	....	21,62 %
» » »	1897—1902	»	....	6,77 »
» » »	1901—1906	»	....	1,25 »

I fråga om uppväxande flickor i åldern mellan 5 och 10 år är bristen än mera i ögonen fallande.

Rapporten säger vidare: »Denna svårighet kan hvarken kringgås eller ringaktas. Antingen måste vår industri krympa ihop och upphöra i stället för att utvecklas eller också måste arbetare skaffas. Att allt färre och färre arbetare kunna erhållas från Nya Zeelands barn skall blifva allt tydligare för hvarje år som går och äfven om en märklig ökning skulle ske af antalet vaggor, som måste hållas i gång, så skall det dock kräfva många år, innan de nuvarande tomrummen i de glesa barnaleden i en ålder af 5 till 15 år kunna fyllas.»

Liksom i alla nya länder står på Nya Zeeland folkbildningen bland den äldre vuxna befolkningen ganska lågt. Så visade folkräkningen år 1906 att

15 % af befolkningen hvarken kunde läsa eller skrifva och att 1,5 % endast kunde läsa.

På senare tider har emellertid mycket blifvit gjort, på skolans område och undervisning är nu obligatorisk. Antalet hvita barn, som besökte den allmänna folkskolan utgjorde 120,000 år 1905.

Till jämförelse må erinras att i den svenska folkskolan undervisades 144,000 barn pr. million under samma år. *

Det förhållandevis ringa antalet barn i folkskolan i Nya Zeeland torde närmast bero därpå att, då kristendomsundervisning saknas i den allmänna skolan, många föredraga att sända sina barn till enskilda läroanstalter. Endast de katolska skolorna upptogo sålunda bortåt 10 % af skolbarnsantalet.

I förhållande till kroppsarbetarnes inkomster äro folkskollärarne synnerligen uselt aflönade. En vanlig yrkesarbetare har ofta öfver hälften större årsinkomst än läraren i medeltal åtnjuter.

* *
*

Invandring och utvandring.

Bland de uppgifter, som den radikala regeringen år 1890 föresatte sig var ock den att hämma invandringen för att kunna hålla aflöningen uppe.

---

* Hr. W. Rydén yttrade i svenska riksdagen: »Vi hafva i Sverige omkring 130,000 skolbarn på hvarje million af landets innevånare, men detta folk där borta i den nya världen har öfver 163,500 skolbarn på en folkmängd af mindre än en million».

Då det gäller att *upphöja Nya Zeeland* räknar han in *alla* barn i skolåldern, hvita eller svarta, oberoende af om de erhålla någon undervisning alls, om de besöka privata eller allmänna läroverk o. s. v., men när det gäller att *nedsätta Sverige* räknar han endast med *folkskolebarnen* och detta efter — 1890 års statistik.

Hellre en million innevånare, som lefva lyckligt och godt än två millioner, som skola kämpa om brödet. Detta var regeringens lösen. *Då.* Och lagar stiftades för att hindra tillförsel af nya invandrare. Dessa skulle, om de ej vore britiska undersåtar, styrka att de medförde ett kapital af minst 1,800 kronor och ifall af familj minst 900 kr. ytterligare för hvarje vuxen familjemedlem.

Nu ha förhållandena ändrat sig. Staten har »expropierat» den ena egendomen efter den andra, styckat dem till småbruk och ordnat allt till den blifvande farmarens bekvämlighet. Det är blott ett som fattas: *folk.* Där ligga de inköpta egendomarne år efter år till ringa gagn, staten ägde för ett par år sedan vid pass 6 millioner hektar jord men tillgången på människor att bruka dem är det som brister. Invandring af jordbrukare måste ökas, om ej ekonomisk våda skulle uppstå. Så beslöt parlamentet att alldeles afvika från den hittills följda taktiken. År 1906 anslog det 182,000 kr. för uppmuntrande af invandringen, biljettpriset från England, har drifvits ned till 180 kronor för vuxen, och vid framkomsten till Nya Zeeland står honom till buds förskott och lån, om han vill blifva nybyggare, lån om han som arbetare vill hafva eget hem o. s. v.

Också utgjorde invandrareantalet detta år 39,000. Men samtidigt lämnade 26,000 äldre inbyggare landet.

Om man jämför detta förhållande med utvandrareströmmen under 1860 och 1870-talen till Förenta Staterna, hvilken så godt som helt uppsögs af det nya

hemlandet, så kan man ej undgå att fråga efter orsaken till denna skillnad.

Närmast till hands ligger ock jämförelse med Canadas invandring. Endast nybyggare, som togo jord ha där under de senaste 8 åren uppgått till 800,000, af hvilka under år 1907 ej mindre än 180,000 mot omkring 50,000 år 1899.

Hvarför trifvas ej invandrarne på Nya Zeeland? Hvarför nedlägga de ej där sin lefnads arbete och skörda frukterna därför?

Förklaringen torde med hänsyn till nybyggare vara mycket enkel. Han har enligt lagen rättighet att välja ett jordstycke, han behöfver ej nedlägga ett öre i köpeskilling, han tager det antingen på arrende på 999 år mot en afgift af 4 % å jordens värde per år eller ock tager han det med ränta af 5 % såsom arrende på 25 år med rätt att inköpa landet mot ursprungsvärdet efter tio år eller förvandla det till arrende på 999 år.

Enligt särskilda bestämmelser har han vidare rätt att taga lån af staten på kontraktet, motsvarande 3/5 af å jorden nedlagda förbättringar.

Under dessa omständigheter är alldeles naturligt, att han kvarstannar om företaget är lönande, men tager sin Matts ur skolan om han ej trifves eller ej finner fortsatt kvarstannande mödan lönt. Staten får bära risken.

Och den lott som bjudes honom är icke mera gynnsam än i hvilket annat land som helst. I ett officielt tillkännagifvande i reklamsyfte läses:

»Till följd af sitt fuktiga klimat och sin bördiga jordmån är Nya Zeeland särskildt lämpadt för småbruk. Män med små tillgångar kunna lätt skapa hem

för sig och sina familjer under förutsättning, att de förstå sig på det arbete, som de företaga och äro villiga att underkasta sig *ett hårdt arbete och ett knappt bröd under några år.* Det är möjligt för en man att med några kor och svin, jämte höns och bin skaffa sig en god inkomst, emedan marknad för dessa produkter finnes i England och annorstädes.»

Listan öfver sådana egendomar, innehafda »under tryggad besittningsrätt på niohundranittionio år» hvilka öfvergifvits af sina innehafvare, är såsom förut framhållits — mycket stor och man kan i siffrorna ganska noga afläsa den tillfälliga konjunkturen. Under dåliga år springa nybyggarne från sina jordar, under goda hålla de fast vid dem.

Här saknas alldeles den fasta hållpunkt *äganderätten* gifver. Äfven med fritt land, såsom Förenta Staternas »homestead» är det dock nybyggarens eget och har han där nedlagt någon summa af egna penningar eller eget arbete hålles han däraf kedjad fast vid sin jordbit. I Nya Zeeland åter är staten hans förmyndare, som förser honom med jord och lån, då han så behöfver, och till lön därför alltsomoftast blifver staten — dragen vid näsan.

Den allmänna dragning från land till stad, som är en tidsföreteelse, gör sig äfven på Nya Zeeland gällande. Här uppmuntras den ock genom de höga löner, som skiljedomstolen efter hand tillerkänt arbetare inom olika yrken.

Enligt den officiella statistiken utgjorde denna aflöning i medeltal år 1907 för:

Arbetslöner.

							sh.
mureriarbetare	för	dag	utan	kost	och	logi	12—14
snickare	»	»	»	»	»	»	10—12
smeder	»	»	»	»	»	»	8—12
rörarbetare	»	»	»	»	»	»	9—12
målare	»	»	»	»	»	»	8—11
sadelmakare	»	»	»	»	»	»	7—10
skomakare	»	»	»	»	»	»	7—10
urmakare	»	»	»	»	»	»	8—12
grofarbetare utan visst yrke	»	»	»	»	»	»	7—9
grufarbetare	»	»	»	»	»	»	8—12
skrädderiarbetare	»	»	»	»	»	»	8—10
maskinskötare	»	»	»	»	»	»	9—12
sågverksarbetare	för	vecka	»	»	»	»	36— 60
tryckeriarbetare	»	»	»	»	»	»	40—60
bagare	»	»	»	»	»	»	40—60
handelsarbetare	»	»	»	»	»	»	42—60
slaktare	»	»	»	»	»	»	40—60
bodbiträden	»	»	»	»	»	»	30—60
maskinister (eldare)	»	»	»	»	»	»	24—36
sömmerskor	»	»	»	»	»	»	15—50

Såsom allmän regel torde på grund häraf kunna framställas att minimidaglönen för yrkesarbetare i allmänhet lägst utgör i svenskt mynt kr. 6,30 och högst kr. 10,80 per dag för åtta timmars arbete. Den vanliga dagspenningen utgör kr. 7,20.

Öfverraskande är den dåliga aflöning, som i detta land, där kvinnorna äga rösträtt, gifves åt sömmerskor. Äfven bodbiträden synas ha en dålig ställning.

Ser man så efter landtarbetarens ställning, finner man:

								sh.
jordbruksarbetare ...	för	vecka	jämte	kost	och	logi		20—25
plöjare	»	»	»	»	»	»		20—30
skördearbetare	»	»	»	»	»	»		20—48
kockar å landet ...	»	»	»	»	»	»		20—35
kvinliga farmarb....	»	»	»	»	»	»		12—25
								£
fårherdar	»	år	»	»	»	»		65—80
boskapsvaktare	»	»	»	»	»	»		52—80

I fråga om plöjare, skördearbetare samt fårklippare, hvilka betalas efter antalet får som de klippa, gäller att deras arbete varar endast korta tider, hvarefter de måste söka annat arbete.

Arbetslönerna i Nya Zeeland äro, som af förestående synes ansenligt högre än i Förenta staterna, äfven då lönerna där stodo som högst.

Bland de länder, som deltaga i världskonkurrensen, ha Förenta Staterna alltid ansetts såsom det hvarest högsta aflöningarna utbetalats. Då Nya Zeeland — såsom af första kolumnen af ofvanstående jämförelse synes — betalar en *minimidaglön för åtta timmars arbete*, hvilken öfverstiger *medelaflöningen i Amerika för 9 à 10 timmars arbete*, så blifver den oundvikliga och naturliga följden, att landets industri måste blifva isolerad och alldeles utestängd från världsmarknaden, hvilket ock är fallet. En annan följd af denna lönearbetarens, på konstlad väg uppdrifna höga betalning och lätta arbetsvilkor, är ock att den i hög grad befrämjar »flykten till städerna» och hämmar invandrarnes bosättning på landet såsom kronoåboar eller småbrukare. Hvar-

för skulle de gå och slita och släpa under många år i de största försakelser för att därefter vara innehafvare af en gård, som dock ej vore deras egen? Hvarje ögonblick vinkar staden dem, där få de genast större inkomst än jordbruket på många år kan bereda dem och *ingen äganderätt binder dem vid jorden.* De gå. Detta förklarar fullt och helt, hvarför regeringens nyaste välvisa och statsförmynderliga omsorg att bereda småbruket åt invandrarna ingalunda motsvarat förväntningarna. Men detta förklarar ingalunda den stora återutvandringen. Hvarför stanna ej invandrarskarorna såsom lönearbetare i städerna eller söka högt aflönadt arbete på landtgårdarna?

Svaret på denna fråga är ganska enkelt. Det gifves af en annan fråga. Hvarpå hvilar just möjligheten för Nya Zeeland att drifva upp arbetslönen så öfver allt eljest vanligt mått? På bristen af arbetskraft och på de fåtaliga arbetarnas sammanhållning inom eller utom de former lagen anvisar. Icke vilja de låta denna fördel gå sig ur händerna genom en obegränsad införsel af ny arbetskraft, af »utländsk ohyra», som skulle pressa ned lönerna. Därför är trots all lagstiftning, trots alla regeringens ansträngningar Nya Zeelands industri »blockerad» och »all tillförsel af främmande arbetskraft undanbedes» för att använda den vanliga socialistslangen.

Den beskedliga invandraren, som först försökt sig med landtbruk, så medellös kommer in i städerna, är ett främmande bi i kupan. Han får nog arbete, efterfrågan därpå är stor, men mötes af kärfhet och oginhet från de äldre arbetarne. Ingen vill arbeta »kamrat» med honom. Och så en vacker dag reser han sin väg, om han har medel därtill, eljest går han nå-

gon gång tillbaka till jordbruket, men måhända oftast sjunker han alldeles under.

I dessa och liknande förhållanden ligger förklaringen att ett antal motsvarande ²/₃ af invandrarne år 1906 utvandrade.

Det är regeringens egen teori af år 1890 som lönearbetarne följa, då de drifva invandrarne ur landet.

* *
*

Industrien.

Den Nya Zeeländska industrien intager en särställning gentemot alla andra länders industri. Den arbetar uteslutande för hemlandets förbrukning och den åtnjuter ett alldeles ovanligt högt tullskydd.

Såsom exempel kunna anföras, att alla slags tyger af ull och lin samt finare bomullsvaror draga tull af 20 % å värdet, kläder, hattar m. m. 25 %, kläder, sydda på beställning, 40 % af värdet, skodon från 1 sh. till 1 sh. 6 d. per par *samt därtill* 15 % å värdet.

Såsom skydd verka ock de höga frakterna och den långa tid försändningen kräfver.

Man skulle tycka att så länge afsättning inom egna gränser kunde finnas för så högt skyddade varor, så skulle tillverkningen ökas år från år.

Så är dock icke fallet. Jämför man siffrorna för åren 1901 och 1906 så finner man att antalet arbetare utgjorde:

	1901	1906
Beklädnads- och skofabriker	5,322	4,120
Yllefabriker	1,693	1,549
Garfverier, pelsmakerier, ullrensningsfabriker	1,963	1,336

Här är uppenbarligen den inhemska industrien på tillbakagång. Och detta bekräftas såväl af tillverkningssiffrorna som af importstatistiken. Införseln af varor hörande endast till beklädnadsindustrien hade stigit från 47 millioner kronors värde år 1902 till 59 millioner kronor 1906 eller ökats med 12 millioner kronor.

Det blifver billigare att sända den orensade ullen och de oberedda hudarne till England, där låta engelska arbetare bearbeta råvaran och tillverka kläden, filtar, kläder, skodon m. m. däraf, så sända dessa varor tillbaka till Nya Zeeland, där betala för dem en införseltull af 20 till 30 procent än att låta landets egna arbetare utföra detta arbete på platsen.

Arbetslönerna ha med få ord drifvits upp så högt, att det ej lönar sig att tillverka varan i landet.

Pressad mellan å ena sidan den öfverväldigande införseln af utländsk vara och å andra af en alltmera uppdrifven arbetslön och lagstadgad åtta timmars arbetstid, kan den inhemska fabrikanten ej längre drifva sin rörelse utan måste afveckla densamma för att undgå förlust.

Anställer man en jämförelse mellan Nya Zeelands införsel och utförsel under hvart femte år sedan den Seddonska regeringen trädde till styrelsen så finner man att både import och export ökats, dock den förra i högre grad.

	Införselvärde	Utförselvärde
1891	118,300,000	171,000,000
1897	146,600,000	174,700,000
1902	205,600,000	245,700,000
1906	276,600,000	324,000,000

Under de 15 år, hvarom här är fråga, har alltså *införseln* till Nya Zeeland *ökats med 134 %, men utförseln* därifrån *ökats med endast 89 procent.*

År 1891 utgjorde utförselöfverskottet 53 millioner kronor, 1896 hade det minskats till 48 millioner kronor.

Dessa siffror äro i och för sig betydelsefulla, men de föra ett än mer talande språk, då man vet att *införseln nästan uteslutande utgöres af fullfärdiga arbetsalster*, medan *utförseln* — med undantag af smör och ost för omkring 35 millioner — utgör så godt som *uteslutande naturalster och råämnen* sådana som ull, fruset kött, hudar, skinn, guld, kopalhartz (kauri), Nya Zeeländskt lin (Phormium), timmer m. m., i hvilkas framställande det mänskliga arbetet haft liten eller ingen del. Det är naturens rikedomar i möjligast oarbetade form, som Nya Zeeland år från år skickar bort från sitt land. Det är det färdiga arbetet som införes.

Men utan arbete kan icke något land bestå. Lifvet kräfver, oberoende af kapitalistisk eller socialistisk åskådning, ett ganska stort mått arbete af hvarje människa. I detta mått brister Nya Zeelands arbetare. Och bristen ersättes genom utländska lån, genom växlar dragna på kommande släktleds arbete. De få med sin svett betala fädernas välmåga, korta arbetstid och saknad af arbetslust.

* *
*

Ålderdomspensionering.

Såsom sin stoltaste lifsgärning betraktade premiärministern Seddon genomförandet på Nya Zeeland af *ålderdomspensionering* för alla landets innevånare, som däraf voro i behof, hade vistats i kolonien 25 år och uppnått en ålder af 65 år.

Det är nu tio år sedan ålderdomspensioneringen drefs igenom i Wellingtons parlament efter mycket debatterande. Man saknade fullständigt hvarje hållpunkt att utgå ifrån. Premiärministern hade beräknat antalet pensionsberättigade till omkring 5,000 och antalet nya, som hvarje år skulle tillkomma till 500, men så måste ock en motsvarande afgång genom dödsfall äga rum. Hela kostnaden beräknades i förslaget såsom mycket rikligt tilltaget till 100,000 pund årligen. Några andra uppgifter funnos icke att bygga på.

Detta hindrade icke att det sista sammanträdet för frågans behandling varade i 90 timmar, att 1,400 tal höllos och att en enda talare hade ordet 93 gånger.

Emellertid gick lagen igenom försöksvis på tre år. Redan efter två år förklarades den emellertid beständig.

Huru pass tillförlitliga de Seddonska beräkningarna varit framgår däraf att 1906 funnos 12,582 pensionstagare och att i ålderspensioner då utbetalades 254,367 pund motsvarande i svenskt mynt ungefär *fyra och en half million kronor.*

En tysk statistiker d:r A. Manes har räknat ut att, om i Tyska riket ålderdomsförsäkring infördes efter samma grunder som i Nya Zeeland, skulle utgifterna därför belöpa sig till 3,250 millioner mark om året. Om pensionerna sattes blott hälften så höga och deras utbetalning började först vid 70 år skulle desamma dock kosta riket omkring 100 millioner mark årligen.

Den nya engelska ålderspensionslagen är byggd just på denna förutsättning: ålder 70 år och 5 sh. i veckan.

Den del af Sveriges befolkning, som nått en ålder af 65 år eller där utöfver, utgjorde 1904 omkring

440,000. Antager man nu att af dessa — liksom på Nya Zeeland — blott en tredjedel voro berättigade till full pension så skulle utbetalandet af denna öka våra statsutgifter med i rundt tal *70 millioner kronor årligen.*

Nya Zeeland är ett ungt land. Det är därför gifvet att antalet ålderstigna där ännu är jämförelsevis ringa. De som där äro öfver 65 år utgöra blott 4 procent af befolkningen, i Sverige är motsvarande förhållande mer än dubbelt så stort eller 8,4 procent.

För hvarje år som går måste i Nya Zeeland ett allt större antal öfverskrida åldersgränsen och lägga större pensionsbörda på staten, hvilket ock bekräftas af erfarenheten. År 1896 hade 20,756 personer öfverskridit åldersgränsen 65 år, tio år senare 1906 utgjorde antalet dylika nära dubbelt eller 40,788. Jämför man pensionsutgifterna år 1900 och 1906 visar det sig att de på denna tid vuxit med omkring 1,800,000 kronor. Till denna ökning bidrager dock i hög grad lagstiftningen.

Under år 1907 har det utbetalda pensionsbeloppet ökats med ytterligare öfver 1 million kronor.

Den Nya Zeeländska lagen om ålderdomspensionering har flere gånger ändrats, alltid i riktning att öka pensioneringens omfattning. Nu utgör pensionsbeloppet 26 £ om året eller 10 shillings i veckan, alltså en årspension af 473 kronor i svenskt mynt.

Enhvar som gör anspråk på pension måste styrka att han fört och för en moraliskt god, ärlig och nykter lefnadsvandel. Han får under de senaste tolf åren icke hafva begått förseelse eller brott, som straffats med mera än fyra månaders fängelse. I allmänhet får han icke hafva undergått fängelsestraff flera än fyra gånger.

För att han skall erhålla pension får hans samlade förmögenhet icke öfverstiga 260 £ eller 4,730 kronors värde. Vid beräkning af förmögenheten afdragas alla i egendom intecknade skulder och dessutom 150 £ ej direkt räntebärande förmögenhet. I själfva verket får han alltså äga kapital af högst omkring 7,300 kronor, innan hans pensionsrätt helt upphör. För hvarje 10 £ som hans egendom understiger denna siffra i värde erhåller han 1 £ i pension.

Grunden för beräkningen är alltså att en egendom ej öfverstigande 150 £, — 2,730 kr. — medgifver full pension 26 £ och att denna minskas med 1 £ för hvarje öfverskjutande 10-tal £ tills gränsen 150+260=410 £ är nådd, då all rätt till pension upphör.

På enahanda sätt beräknas pensionsrätten i förhållande till årsinkomsten. Utgör denna blott 620 kr. — 34 £ — betalas full pension med 473 kr. = 26 £, men för hvarje 1 £ ökad inkomst minskas pensionen med 1 £. All pensionsrätt upphör således vid en årsinkomst af i rundt tal 1,100 kr.

I lagen är strängeligen förbjudet att öfverlåta eller skänka bort något af sin egendom i syfte att därigenom skaffa sig högre pension.

Här är det emellertid skon klämmer värst. En person, man eller kvinna, som sparat ihop något mindre kapital, måhända 10,000 kr., får däraf en ränta motsvarande ungefär statspensionen, men går samtidigt förlustig rätten till denna. Hvad är naturligare än att han i all hemlighet skänker sina tillgångar till sina närmaste, då han själf ej har minsta gagn af den del däraf som öfverstiger 150 £. Dylikt kan ingen lagstiftning hindra. Eller också kan han, då han närmar

sig 60-talet, göra sig goda dagar och slösa bort det han onödigt förtjänt eller sparat ihop.

En annan verkan af lagen är att den redan i yngre år dödar hvarje sträfvan att genom flit och sparsamhet lägga af en skärf för ålderdomen. För hvem skulle man arbeta och spara? Själf kan man ej hafva gagn däraf och sina närmaste får man ej lagligen gifva däraf. Staten skulle blott göra sig ens sparda penning till godo.

Den moraliska inverkan af lagen kan sålunda icke betraktas såsom god utan snarare motsatsen.

Ej heller synes densamma haft någon gynnsam inverkan på den egentliga fattigvården.

I Nya Syd Wales infördes ålderdomspensionering kort efter så skett på Nya Zeeland, och under ungefär samma villkor och bestämmelser. Ett jämförelsevis större antal ålderstigna begagnade sig här af pensionsrätten och utgifterna för densamma uppgingo 1906 till omkring 9 millioner kronor på ett invånareantal af 1,355,000.

Under de utredningar, som ägt rum med anledning af förslaget att det australiska statsförbundet, Commonwealth of Australien, skall öfvertaga ålderspensioneringen i kolonierna, ha flere vittnen blifvit hörda, af hvilka många förklarat, och ofta styrkt med sifferuppgifter att efter införandet af ålderspensioneringen antalet personer, hvilka ställt anspråk på den offentliga eller enskilda välgörenheten *icke minskats* utan snarare *synes vara i tilltagande.*

Enligt officiella uppgifter erhöllo i Nya Syd Wales år 1900, *före* pensionsanslagens tillämpning, 167,000 personer vård å eller underhåll från välgörenhetsinrättningar, men denna siffra hade 1903 *efter* lagens genomförande stigit till 196,000.

I Nya Zeeland voro år 1902 intagna på fattigvårdsinrättning 957 personer öfver 65 år; 1906 var motsvarande siffra 1,015.

Häraf synes att ålderdomspensioneringen *icke* upphäfver eller ens *minskar de allmänna fattigvårdskostnaderna.*

Till följd af sin egen natur måste denna pensionering, sådan den är ordnad i Söderhafsstaterna, medföra en likgiltighet och sköteslöshet hos de enskilde, som lätt för in på förfallets väg.

Då den blifvande pensionstagaren icke har att på ringaste sätt bidraga till pensionens bildande utan ålderräntan tillfaller honom som en medborgerlig rättighet utan hans egen förskyllan och värdighet och hvarje hans egen sträfvan att genom kapital eller arbete skaffa sig själfständigt uppehälle straffas — inom vissa gränser — med alldeles motsvarande afdrag af pensionsbeloppet, så gifver ålderstryggheten ingalunda något moraliskt stöd i lifvets kamp utan tvärt om.

Några försäkringsbref i vanlig mening gifvas icke utan måste pension för hvarje nytt år beviljas. Utbetalningen sker på ett synnerligen enkelt och fyndigt sätt genom postverkets anvisningar.

Någon samlad *fond*, hvars ränta är anvisad till ålderdomspensioner finnes icke. Dessa utgå ur den allmänna statsbudgeten, hvars brister hvarje år täckas af nya lån.

* *
*

Förlikning och skiljedom.

Redan första året af sin ministertid 1891 framlade Reeves sitt *förslag om förlikning och skiljedom* i

tvister mellan industriella arbetsgifvare och arbetare. Lagförslaget mottogs med mycken likgiltighet och togs tillbaka ett år.

Följande år sökte man åter på allvar att drifva det igenom. Det lyckades icke förrän tre år senare. De fleste tycktes tro, att det skulle blifva en lag på papperet, ej tillämplig i verkligheten. Parlamentet såg — säger upphofsmannen själf — på förslaget med mycket tviflande blickar, svagt intresseradt, snarare roadt och lät det blifva lag för att därefter sysselsätta sig med viktigare och mindre fantastiska ting.

Kärnan i den nya lagen och det hvilket skiljde densamma från all annan lagstiftning på detta område var att hvarje tvist mellan organiserade arbetare och arbetsgifvare *skulle dragas inför skiljedomstol*, så snart den ena parten så begärde och att *domstolsutslaget* utan möjlighet till öfverklagande *blef bindande mot motparten.*

Skiljerätten skulle bestå af tre ledamöter, tillsatta af regeringen. Den ene, ordföranden, skulle alltid utgöras af en ledamot af Högsta domstolen, de båda bisittarna valdes på förslag, den ene af arbetsgifvareföreningar, den andre af arbetareorganisationer. Hvarje val gällde för en tid af tre år.

Några andra gränser, uppdragas ej för domstolens befogenhet än att den ej finge taga befattning med enskild arbetare såsom kärande eller svarande, utan endast med arbetareorganisationer och att alla mål skulle röra »industrial disputes». Den senare inskränkningen blef dock af blott kort varaktighet.

Från början var det meningen, att skiljedomstolen skulle anlitas såsom högsta instans. Mellan densamma

och de tvistande parterna stodo *förlikningsnämderna*, på hvilkas verksamhet de bästa förhoppningar byggdes. Landet indelades i sju industridistrikt. Inom hvart och ett af dessa valde arbetsgifvare och arbetareorganisationer ett hvar för sig lika antal förlikningsmän, hvilka gemensamt utom sig valde ordförande.

Inför dessa nämnder skulle alla tvister först dragas. Mr. Reeves framhöll 1894, att han antog att af *tio* konflikter *nio* skulle lösas af dessa förlikningsmän. Erfarenheten lärde snart, att han misstagit sig. Af de hundrafemtio första mål, som drogos inför nämnderna, kunde de endast lösa 44, således *mindre än en tredjedel*. Men de blefvo en källa för otaliga obehag för arbetsgifvarne. Vid minsta anledning till missnöje hos några arbetare stämdes cheferna inför nämnden. De måste iakttaga personlig inställelse och själfva afgifva sina förklaringar. »Man kan ju tänka sig, skrifver arbetsdepartementets sekreterare Mr. Tregear år 1900, »hvilken tidsförlust, som måste uppstå, då en skräddare, en bagare, en slaktare, en åkare, under ordförandeskap af en advokat eller en präst, måste afgifva sitt omdöme om de mest invecklade tekniska detaljer i någon tvist rörande skomakare, hamnarbetare eller typografer. De känna absolut ingenting, icke a. b. c. af dessa yrken. Skola så särskilda sakkunnige inkallas medför detta blott ökad tidsförlust och dryga kostnader.»

Följden af dessa förhållanden har å ena sidan blifvit, att arbetsgifvarne knappast gittat välja ledamöter i dessa illa ansedda nämnder utan låtit regeringen göra valet på eget ansvar. Arbetareorganisationerna utsågo bisittare, hvilka själfva ingalunda ansågo sig ha något

domareväarf att fylla utan betraktade sig såsom »fighting men» som ha att strida för sitt partis seger.

Äfven en så opartisk skildrare af Nya Zeelands förhållanden som d:r *André Sigfried* skrifver 1904 att äfven förlikningstankens ifrigaste anhängare måste medgifva att, om arbetarne fortsätta att oroa arbetsgifvarne för ingenting och att låta dem förlora dag efter dag under åhörande af intetsägande diskussioner, skola de sluta med att döda lagen.

Premierministern *Seddon* var af alldeles samma mening. I augusti 1901 mottog han en deputation från olika arbetareorganisationer och yttrade: »Jag försäkrar Eder att om det får fortgå som på senare tid, så slutar det illa». Deputationens ordförande svarade, att detta var just hvad äfven han fruktade. Under samtalets vidare gång erinrade Seddon om en pågående tvist i Auckland, där *400 personer* hade blifvit inkallade som *vittnen*. Dylikt vore helt enkelt *att döda lagen*. Under hela denna tid blefve affärsverksamheten förlamad, hvilket lika mycket skadade arbetarna som arbetsgifvarne. Det är visserligen af vikt att alla dylika tvister blifva ordnade, men af barmhärtighet — slutade ministern — låt oss åtminstone få *någon hvila och lugn*.

Redan några månader därefter — november 1901 — upphäfdes skyldigheten att såsom första instans instämma tvistigheter till förlikningsnämnd och medgafs part rätt att *direkt vända sig till skiljedomstolen*. Ett Reuters telegram af den 9 juli 1908 från Wellington meddelar, att regeringen hos parlamentet väckt förslag om *upphäfvande af hela institutionen med förlikningsnämnder*. Denna har alltså numera blott

historiskt intresse — såsom ett misslyckadt »State experiment».

Vid denna institution var knuten en annan, som däremot synes ha framtiden för sig, ehuru den från början framträdde såsom ett osjälfständigt bihang därtill. Det är förlikningsnämndens *sekretariat*, som väl i främsta rummet hade att utfärda stämningar till nämnden, men ock därjämte att *registrera föreningar* af såväl arbetsgifvare som arbetare, kontrollera deras stadgar och afgifter, föra bok öfver deras ansvarige befattningshafvare och hålla en liggare, hvari alla arbetsorganisationernas arbetslöse medlemmar antecknades.

Före regeringsskiftet 1890 gällde i Nya Zeeland — liksom i Australien den äldre engelska lagstiftningen utan tillämpning af den jämnkning däri som åstadkoms 1875 att vid arbetstvist ej annan öfverenskommelse eller sammanslutning af flere personer att begå eller anstifta en handling skulle kunna åtalas såsom »conspiracy» än då samma handling begången af en person vore belagd med straff. Den äldre lagen gällde i all sin stränghet. Och en följd häraf var, att fackföreningarna voro tätt slutna *kamporganisationer*, hvilka i allmänhet upptogo endast en mindre del af arbetarne i yrket, men kräfde uteslutande rätt eller företrädesrätt till arbetet. Deras medel för att tilltvinga sig denna förmån voro strejker, hot och förföljelser mot arbetsvilliga och våldsåtgärder mot sådana arbetsgifvare, som ej fogade sig efter deras beslut.

Med några penndrag bragte Reeves en ändring häri. Han aktade sig noga att ens röra vid de bestående fackföreningarna. Han låtsade helt enkelt icke om att de existerade. Han förvandlade fackföreningen

från att vara *en sluten kamporganisation* till *en öppen rättsorganisation.*

Hvar minst fem — sedermera sju — arbetare inom ett yrke ville samfäldt förbinda sig att icke genom strejk eller dylikt medel söka taga sig själf rätt, men underställa sina arbetstvister skiljedomstolen hade de att anmäla sig såsom arbetareorganisation för registrering hos förlikningsnämndens sekretariat och kommo därigenom i åtnjutande af alla de förmåner som den nya lagstiftningen beredde.

Sedan hade hvarje välfrejdad arbetare inom yrket, som därom gjorde anmälan, rättighet att inträda i samma organisation mot erläggande af afgift — som ofta af domstolen fastställdes — och utan att inträde kunde vägras honom af förutvarande medlemmar eller behöfde föregås af inval eller omröstning.

Fackföreningen blef härigenom en *offentligrättslig institution*, öppen för alla.

De gamla fackföreningarna, som icke ville underkasta sig dessa villkor och därför icke ville registrera sig, kommo att stå utom lagen. Man lämnade dem alldeles ur räkningen. De betraktades såsom oorganiserade. Reeves lilla penndrag omkastade alltså rollerna helt och hållet.

Förändringen var icke i allo lyckosam i praktiken. De nya fackföreningarna upptogo en del surdeg ifrån de gamla. Så t. ex. de aflönade förtroendemännen. Dessa hade förut haft till uppgift att agitera, blåsa upp till klasshat, hålla allt i beredskap till strid och att värfva nya anhängare. Allt detta var numera öfverflödigt, då organisationens större eller mindre medlemstal, icke gaf någon rätt inför domstolen och lösningen

af alla tvister måste ske på fredlig väg. För att göra något för sin aflöning blefvo de nya förtroendemännen advokater, som snokade efter hvarje möjlighet att göra ett mål af. De lyckades också genom sina trakasserier att — som nyss visats — rida hela förlikningsinstitutionen till döds.

Titeln på den ursprungliga lagen af 1894 var *An act to encourage the formation of industrial unions and associations and to facilitate the settlement of industrial disputes by conciliation and arbitration.*

Den första delen af denna titel har gifvit upphof till mycket missnöje.

En domare förklarade nämligen att däraf framginge, att lagens syfte vore att på allt sätt främja bildandet af registrerade fackföreningar. På denna grund fälde han utslag, att företrädesvis använda organiserade arbetare, så länge dylika stode att erhålla af samma duglighet som oorganiserade. Det ena utslaget efter det andra gick i samma riktning.

Nu uppstod ett väldigt gny. Arbetsgifvarne sågo däri en inskränkning i deras rätt att fritt antaga, hvilka arbetare de ville, och de gamla fackföreningsmännen, som ej registrerat in sina föreningar efter den nya lagen, blefvo nu i hast kämpar för den förut förhatliga »arbetets frihet». Företrädesrätten för den organiserade gick nu ut öfver deras egna hufvud.

Efter tre år togs denna del af titeln bort af parlamentet och därmed äfven stödet för de organiserades förmånsrätt till arbete. Men — ett för Nya Zeelands rättsförhållande betecknande drag — skiljedomstolen fortsatte att döma såsom om ingen ändring blifvit gjord.

Dock icke alltid. Fall ha förefunnits, då domstolen fällt utslag i annan riktning såsom t. ex. då det visat sig att antalet »organiserade» varit ringa i förhållande till den behöfliga arbetskraften och tillgången på arbetare i yrket eller då den funnit sig föranlåten att uppställa särskilda villkor för att hindra organisationerna från att utestänga all villig arbetskraft.

Ett talande exempel på huru domstolen genom särskilda villkor i själfva verket trängde in på lagstiftningens område lämnar ett utslag vid en tryckeriarbetaretvist i Wellington.

I detta utslag stadgas, att hvarje boktryckeriarbetare i distriktet, som skriftligen anmäler sig vilja träda in i fackorganisationen och betalar en inträdesafgift icke öfverstigande 4 kr. 50 öre och en veckoafgift icke öfverstigande 45 öre, skall blifva medlem af organisation utan inval eller omröstning. Organisationen förklarades skyldig att göra häremot svarande ändring i sina stadgar och att gifva meddelande härom såväl till domstolen som till arbetsgifvarne, hvilka därefter under i öfrigt liknande förhållanden äro skyldige att gifva företräde åt organiserade arbetare.

Intill dess fackföreningen fogat sig efter dessa bestämmelser hade arbetsgifvarne rätt att använda hvilka arbetare de ville, vare sig organiserade eller oorganiserade, och skulle arbetarne vara skyldige att vänskapligt samarbeta och att mottaga lika betalning för lika arbete.

Så fort stadgarne ändrats i förelagd riktning skulle ock fackorganisationen vara skyldig att på lämplig plats inom en engelsk mil från postkontoret i Wellington utlägga en bok, benämnd »Employment-book» hvari skulle

införas namn och tydlig adress på alla de medlemmar af organisationen, som för tillfället vore utan arbete, med uppgift på hvilken gren af yrket, som de egnat sig åt, och namn och adress på de arbetsgifvare, hos hvilka de arbetat under närmast föregående år.

Omedelbart efter erhållen anställning skall anteckning därom göras i boken. Fackföreningens styrelse skall göra sitt bästa för att bestyrka riktigheten af gjorda anteckningar och fackförening skall vara ansvarig, liksom för brytande mot domstolens föreläggande, ifall medvetet falska uppgifter inskrifvas i boken. Denna skall å plats som offentligen tillkännagifves i olika tidningar hållas tillgänglig för hvarje arbetsgifvare mellan kl. 8 f. m. och 5 e. m. å hvardagar.

Framlägges icke denna »Employment-book» på stadgadt sätt har arbetsgifvare rättighet att på sätt, som ofvan nämts, antaga icke organiserade arbetare i sin tjänst.

Någon vädjan från skiljedomstolens utslag finnes icke. Denna domstol står utom all landets öfriga rättsordning. Den skapar vid hvarje tillfälle en lex in casu. Den behöfver alldeles icke åberopa sig på någon gifven lag. Den dömer efter hvad den själf anser rätt och sannt vara.

Som nämndt är dess ledamöter tre, af hvilka en utses af arbetsgifvare, en af arbetare. I de flesta fall torde deras röster taga ut hvarandra. Ordföranden är därför så godt som enarådande. Ett af honom begånget misstag kan endast rättas af honom själf.

Det begaf sig för några år sedan att skiljedomaren, en jurist, naturligtvis utan spår till sakkunskap, då han skulle granska en firmas böcker råkade räkna i oriktig

kolumn och han byggde sitt utslag på det vunna resultatet. Det föreläggande, som alla firmor i branchen i anledning häraf erhöllo, var alldeles orimligt och ruinerande. Detta hjälpte icke. De måste lyda. Först flera månader senare kunde man öfvertyga domaren om felet, så att rättelse vanns.

I mångt och mycket erinrar det Nya Zeeländska skiljedomsförfarandet om den uråldriga orientaliska rättskipningen, då herrskaren själf efter eget behag dömde öfver allt mellan himmel och jord. Skiljedomarens makt är nästan oinskränkt. Han griper in i hvarje detalj af affärslif och fabriksverksamhet, bestämmer öfver arbetstid och aflöning, öfver kvinnors och barns arbeten — allt utan kunskap om de olika tekniska förutsättningarna för verksamheten. Ingen arbetsgifvare kan undandraga sig hans domsmakt. Det är likgiltigt, om han tillhör organisation eller icke, han måste ändock svara eller blifva dömd ohörd. Det har inträffat, att en fabrikant, som själf icke tillhörde någon organisation och som uteslutande använde oorganiserade arbetare, utan någon klagan från desse af alldeles utomstående arbetare, som icke hade med saken att skaffa, blef kallad inför domstolen och ålagd föreskrifter rörande affärens skötsel.

Vid lagens tidigare tillämpning afsåg den uteslutande »industrial disputes». Efterhand har dess verkningsområde utvidgats att omfatta äfven kontorister, butiksbiträden, hemarbeterskor, kuskar, förmän o. s. v.

* * *

Erfarenheter om lagens verkan och nytt lagförslag.

Inom arbetsgifvarekretsar är omdömet öfver skiljedomstolen ganska enhälligt. Förhållandena skulle vara odrägliga och omöjliggöra hvarje verksamhet, om icke industrien åtnjöte ett tullskydd, som i allmänhet utgör 25 % å varuvärdet, ibland betydligt högre, och dessutom ytterligare stärkes af de höga fraktkostnader de importerade varorna måste bära.

Dessa omständigheter jämte det förhållande att de viktigaste råvaror jern, kol, trä, ull, skinn och hudar finnas på platsen, gifver en ganska bred marginal för vinst, äfven med mycket höga arbetslöner och kort arbetstid. Men därigenom dömes ock tillverkningen att inskränka sig till den inhemska förbrukningen. Hvarje export af bearbetad vara är otänkbar. Det är ock endast råämnen och jordbruksprodukter som utföras.

Nästan alla utslag af skiljedomstolen ha utfallit till arbetarnes förmån. Visserligen ha de ej alltid fått sina önskningar i deras helhet uppfyllda, men de ha sällan behöft gå alldeles tomhändta från målet. Domstolstaktiken har varit att »skära päronet midt itu».

Under dessa omständigheter är det gifvet, att arbetarna skola ha varit ganska belåtna med skiljedomstolen och, då de äga den politiska makten, är deras uppfattning den enda som haft någon betydelse.

'En nödvändig följd af de högt uppdrifna arbetslönerna är att priset å alla produkter blifvit högt uppskrufvade och lefnadskostnaderna sålunda mycket dyra. Röster ha därför låtit höra sig för att skiljedomstolen, som de facto bestämmer *tillverkningspriset,* äfven skall ha befogenhet, att bestämma *försäljningspriset,* för att hindra allmänhetens oskäliga uppskörtande.

Under en tid af så sjudande lif och uppgående tendenser som de sista åren af det nittonde och de första åren af nuvarande sekel haft att uppvisa är det gifvet att skiljedomstolen utan alltför stor våda kunnat bevilja de flesta af arbetarnes kraf.

För arbetsgifvaren gifves icke annat val än att foga sig efter skiljedomsutslaget eller — nedlägga sin rörelse. Hos honom är det icke heller någon svårighet att uttaga höga böter för hvarje försumlighet.

Gentemot arbetarne intager skiljedomstolen en helt annan ställning. Skulle de ej foga sig efter utslaget har domstolen knappast haft någon förmåga att drifva sin vilja igenom.

Så förklarade för några år sedan en typograforganisation, som fått ett utslag mot sig att den afgick från registret enligt nya lagen och åter antog den gamla slutna fackföreningsformen, hvarmed följde rätten att göra strejk. Den brydde sig ej vidare om skiljedomen.

Den första arbetstvist, som år 1895 drogs inför skiljedom, gällde skoarbetarne. Dessa ha ock alltsedan vid alla möjliga och omöjliga tillfällen fört klagan. Under årens lopp ha ock deras aflöningar drifvits så pass i höjd att, oaktadt tullen utgör 30 % af värdet, den inhemska skofabrikationen allt mera gått tillbaka och utländska skodon strömma in. Till slut fann sig skiljedomstolen ha gått för långt och nedsatte lönerna något. Skoarbetarne sade att de fogade sig i utslaget, men att de i gengäld komme att minska arbetsprestationen i motsvarande mån.

Det är gifvet att under tryckta konjunkturer svårigheten för skiljedomstolen att göra sig åtlydd af arbetarne och att hindra strejk alltmera ökats.

Också har arbetsminister Millar onsdagen den 8 juli detta år afgifvit till parlamentet ett tilläggsförslag till lagen om förlikning och skiljedom. Han definierar däri först begreppet »strejk» och påvisar att enhvar som understödjer eller uppviglar till strejk handlar olagligt.

Lagen stadgar vidare att hvarje arbetare som deltager i en strejk gör sig skyldig att böta 182 kronor för en gång samt därtill 18 kronor för hvarje vecka, strejken fortgår.

Straffet för lockout är 3,640 kronor för hvarje fall och 900 kronor för hvarje vecka lockouten uppehålles.

Hvarje person, som upphetsar till, understödjer eller uppmuntrar till strejker eller lockouter, eller hjälper någon att deltaga däri skall böta 182 kronor. Om det är en arbetareförening eller en arbetsgifvare eller hvarje annan person än en arbetare skall straffet vara böter af 3,640 kronor.

Arbetare inom fabriker och anläggningar, där arbetsnedläggelse skulle innebära våda för allmänhetens hälsa eller säkerhet eller vålla skada å eller förstöra arbetsgifvarens egendom, hvilka göra strejk utan att minst 21 dagar dessförinnan hafva gifvit skriftlig underrättelse om denna sin afsikt, skola böta 180 kronor eller dömas till tre månaders fängelse.

Arbetsgifvare som plötsligt nedlägga arbetet vid liknande inrättning böta 3,640 kronor.

Såsom dylika inrättningar anses: gasverk, elektricitetsverk, vattenledningsverk, spårvägar och järnvägar, kolupplag samt affärer för leverans af matvaror såsom bröd, mjölk och kött.

Skulle visas att någon registrerad arbetareorganisa-

tion genom någon af sina medlemmar anstiftat, uppviglat eller understödt en strejk skall dess registrering upphäfvas på en tid icke öfverstigande tre år. Olydnad mot skiljedomens utslag skall bestraffas med böter af 1,820 kronor om den tredskande är en arbetareförening eller arbetsgifvare och af 182 kronor om han är en arbetare.

Böterna indrifvas genom att yrkesinspektören har rätt att ålägga arbetsgifvare att afdraga en fjärdedel af arbetarnas aflöning, tills bötesbeloppet är betaldt. Gör arbetsgifvaren icke detta, kan beloppet utsökas hos honom på laga väg.

Den forna förlikningsnämnden upphäfdes helt och hållet. I stället upprättades ett råd, som har att fastställa medellöner m. m.

För att rätt uppfattas måste detta tilläggsförslag till lagen om förlikning och skiljedom ses i belysning af vissa i de australiska staterna under senare år vidtagna lagstiftningsåtgärder.

* * *

Arbetslagstiftningen i Australien.

Såsom förut skildrats uppstod efter den lysande tiden på 1880-talet i Melbourne i början på 1890-talet ett bakslag af våldsammaste art. Där förut rådt välstånd kom nu elände af alla slag. Icke minst gjorde sig detta elände gällande inom arbetsmarknaden, där den hvite arbetaren underbjöds af en mängd kineser och där ett sweeting-system var genomfördt, som till det yttersta för en ringa penning utpressade kvinnors och barns krafter.

För att råda bot mot detta skapades en institu-

tion kallad »Minimum Wage Boards» hvilken skulle fastställa minimilöner inom vissa industrier. I allmänhet ställde sig de bättre arbetsgifvarne icke motvilliga till denna anordning, hvilken befriade dem från en skadlig smutskonkurrens och därigenom beredde dem möjlighet att betala högre aflöningar. Aflöningsnämnderna sammansattes af ett lika antal ombud från arbetsgifvare och från arbetare inom den industri saken gällde, och under en opartisk ordförande. Som oftast fick utslaget formen af ett kollektivaftal mellan samtlige arbetsgifvare och arbetare.

Efterhand kom den nya institutionen att omfatta äfven helt andra frågor än de ursprungliga. Sålunda drogs in därunder bestämmelser om arbetstid, om ackordsarbeten, om öfvertid, om barns- och kvinnors arbete om antalet lärlingar o. s. v.

Dessa aflöningsnämnder i kolonien Victoria hade i motsats till förlikningsnämnderna i Nya Zeeland icke till syfte att omöjliggöra strejker. Deras syfte var helt enkelt att hindra aflöningen att sjunka under hvad som kräfdes för ett anständigt lifsuppehälle.

Snart började nämndernas ordförande, i hvars hand afgörandet låg, att *såsom minimum sätta medellönen* inom yrket, ja, gick till och med öfver denna. Häremot inlades från olika håll protest. År 1904 gjordes genom en tilläggslag slut härpå och nämnderna förbjödos å ena sidan att sätta minimilönen *högre än* medellönen och tillätos å andra sidan att fastställa särskilda lönestater för gamla, sjuka eller dåliga arbetare. Nämnderna fingo ock rätt höra vittnen på ed.

Än viktigare var att en särskild öfverdomstol skapades, till hvilken kan vädjas från nämndens utslag.

Yrkesinspektören öfvervakar genom stämning till vanlig domstol att utslagen blifva åtlydda. Nämnderna taga icke någon hänsyn till om arbetare tillhör fackförening eller icke.

I kolonien Victoria finnas 38 aflöningsnämnder. Af dessa ha 11 tillkommit på särskild begäran af arbetsgifvare.

Det har visat sig att aflöningen blifvit högre för kvinnor och vuxne män i de yrken, som regleras af nämnder, men lägre för pojkar och lärlingar än i de icke reglerade yrkena.

Det är uppenbarligen samma institution man nu söker införa på Nya Zeeland.

När de olika australiska kolonierna år 1891 sammanslöto sig till ett statsförbund, »the Commonwealth of Australia» måste en del förhållanden regleras genom gemensam lagstiftning. Till dylika hörde sådana arbetstvister, som rörde flera staters o. s. v. samt tvister mellan organisationer som särskildt för att vinna sådan kompetens låtit inregistrera sig enligt förbundslagens föreskrift. Äfven faller under förbundslagen sådana arbetstvister af allmänt intresse, som vederbörande myndighet dit hänvisar.

Skiljedomsförfarandet enligt denna lag är bildadt efter Nya Zeelands mönster med uteslutande af förlikningsnämnderna. Skiljedomare utses för en tid af sju år bland Högsta domstolens ledamöter. Han äger rätt, om han så vill att till bisittare kalla två personer, som af parterna föreslås.

En närmare redogörelse för rättegångsförfarandet vid denna domstol torde vara tämligen öfverflödigt. Allt tyder därpå, att man i Australien förlorat för-

troendet för det Nya Zeeländska mönstret och finner lämpligare att bygga vidare på den i Victoria lagda grunden.

Sålunda har på nyåret 1908 i Nya Syd Wales' parlament framlagts ett regeringsförslag om ändrade bestämmelser i fråga om arbetstvister. Äfven detta upptager den Victorianska formen för medellönens bestämmande m. m. Sålunda skulle första steget vid lagtillämpningen och därefter hänvändelse eller klagan kunna göras hos skiljedomstol. Lagförslaget segrade vid andra läsningen i underhuset trots ett mycket häftigt motstånd från fackföreningsmännen, hvilka yrkade att inga andra än organiserade arbetare skulle hafva rätt att hänvända sig till domstolen. Detta yrkande bekämpades af regeringen och det påvisades att inom de viktigaste yrkesgrenar ej ens tiondedelen af arbetarna tillhörde någon fackförening.

Under de stora strejker, som under årets tre första månader uppskakat landet, hade striden gällt samma sak. Varfs- och hamnarbetarefackföreningarna hade vägrat att foga sig efter ett skiljedomsutslag utan nedlade arbetet. Icke organiserade arbetare fyllde deras platser. En tid efter kommo på andra varf och hamnar nya fordringar. Äfven här stodo skaror af arbetsvillige redo att upptaga det bröd fackföreningsmännen kastade. Stridssättet blef det vanliga. Fackföreningarna vägrade att taga befattning med något gods som blifvit »smittadt» genom behandling af icke organiserade. Arbetsgifvarne å sin sida förklarade, att de icke ämnade afskeda en enda man på den grund, att han icke tillhörde de organiserade. De fordrade rätt och frihet att träffa arbetsaftal med hvem de ville.

En förlikning kom till slut till stånd enligt kolonien Victorias »minimum wage» system. Arbetsgifvarne förbundo sig att betala lika till alla för enahanda arbete; och fackföreningsmännen fingo finna sig uti att arbeta sida vid sida med de oorganiserade under vilkor att desse icke underbjödo det för alla faststälda arbetspriset.

Det var under det denna strid pågick som hetast, regeringen vann seger i fråga om att äfven oorganiserade arbetare skulle äga att föra talan inför skiljedomstolen.

Äfven en annan punkt i lagförslaget blef föremål för hetsig debatt. Det var i fråga om kraftigt verkande straffbestämmelser för enskild arbetsgifvare eller förening, enskild arbetare eller- förening som icke ställde sig skiljedomstolens utslag till efterrättelse. Äfven häri segrade regeringsförslaget i underhuset.

Samma kväll, som beslutet härom fattades sammanträdde emellertid fackföreningsstyrelserna i Sydney och beslöto att uppmana alla fackföreningar i landet att icke taga någon hänsyn till den blifvande lagen och att icke taga något steg för bildande af »Minimum Wage Boards» utan hädanefter som hittills lita till strejker såsom arbetarnes kampmedel.

Också ha senaste erfarenheter visat, att arbetarne ämnade göra allvar af sitt hot att icke böja sig för den nya lagen.

Ett par månader efter utfärdande af »Industrial Disputes Act» förblef allt lugnt. Men så i slutet af juli månad 1908 föll den tändande gnistan. En spårvägsman blef afskedad. Hans kamrater klagade häröfver. Styrelsen hänvisade dem till arbetsaftalet och

till den nya lagen. De beslöto nu strejk. 3,000 man nedlade arbetet.

Man sökte uppehålla trafiken åtminstone å de viktigaste linierna med arbetsvilliga, skyddade af polis. Gatusläddret trängde på och allvarliga våldsamheter ägde rum. Så fort regeringen fick kunskap härom kommenderades militär ut. Kavalleri rensade gatorna, många häktades, flera sårades. En arbetaredeputation vände sig till premiärministern *Wade* och fordrade tillsättandet af en särskild kommission. En vägran skulle leda till storstrejk af alla fackföreningar i landet. Mr Wade svarade, att arbetarna hade att *återgå till arbetet utan att uppställa några som helst vilkor*. Sedan kunde de föra klagan inför skiljedomstolen. Men det var hans fasta afsikt att *upprätthålla lagen*, hvad som än måtte följa.

Under strejkdagarna föll ett oafbrutet regn. Det gjorde den stora befolkningen ursinnig att traska på de uppblötta vägarna ut till de talrika förstäderna. Dugliga arbetsvilliga antogos och redan efter två dagar voro 130 vagnar i gång. Till och med damer anmälde sig för att hjälpa till som konduktörer.

Järnvägsmannafackföreningarnas styrelse utfärdade order om sympatistrejk, men möttes af vägran från personalen!

Ännu den 30 juli beslöto de strejkande med $^5/_6$ majoritet att fortsätta strejken; senare på dagen anmälde sig dock 500 af dem till att återtaga arbetet. Härmed var strejken afslutad.

Ordföranden vid skiljedomstolen har nu gifvit uppdrag åt allmänna åklagaren att vid vanlig domstol åtala ordföranden, sekreteraren och 26 medlemmar af spår-

vägsmannafackföreningens verkställande utskott för brott mot den nya lagen och såsom strejkanstiftare.

Enligt all sannolikhet är denna lag motsvarande det regeringsförslag som är under behandling af Nya Zeelands parlament och som framkallats af samma anledning — arbetarnas vägran att underkasta sig skiljedomstolens utslag, när detta gått dem emot.

* * *

Strid i stället för frid.

Såsom man af ofvanstående framställning torde finna är Australien och Nya Zeeland ingalunda det arbetarens paradis man sökt utmåla, där lejon och lam beta fredligt sida vid sida, där arbetsgifvare och arbetstagare i all sämja hänskjuta sina tvister till skiljedom och där strejk och lockout äro antediluvianska ting, som för länge sedan blifvit brakta ur världen.

D:r Findlay, kolonialsekreterare i Nya Zeeland, har ock i sammanhang med det nya lagförslaget framhållit, att det ej varit meningen med den äldre lagen att oupphörligen pressa upp aflöningen allt högre och högre utan att man till slut måste nå en punkt utöfver hvilken ingen höjning är möjlig. Domstolarna hafva af arbetarna betraktats endast såsom hjälpmedel att skrufva upp lönerna och i detta hänseende äro de blott allt för villiga att begagna sig af dem och lagen. Men de vilja icke foga sig efter lagens andemening och i ärligt spel finna sig i utslagen, när dessa gå dem emot.

D:r Findlay erinrar härefter om, huru grufarbetarne i början af 1908 vägrade att lyda skiljedomstolens utslag och huru deras exempel omedelbart följdes af ar-

betarne öfverallt, bland andra af bageriarbetarne i hufvudstaden Wellington. »Arbetarne öfver hela landet befinna sig i fullt uppror mot skiljedomstolen och regeringen har sett sig nödsakad att intaga en fast ställning, för att en gång för alla undanrödja svårigheterna.» Arbetarne å sin sida skumma af raseri, dels öfver att icke få sin vilja fram och dels öfver det nya lagförslaget, som de ämna på det kraftigaste bekämpa.

Deras vrede vänder sig i främsta rummet mot arbetsministern *Millar*.

Tiderna förändras. Mr. Millar var ledare för »The Maritime strike» år 1890 och då arbetarnas afgud.

Arbetarne ämna nu bilda ett eget parti i parlamentet för att omstörta den nuvarande »borgerliga» regeringen.

Det är den sociala evolutionen — hän till anarkismen.

Denna har redan länge — trots alla »reformer» haft fast fot i Nya Zeeland. För blott ett par år sedan skref mr. Millars närmaste man sekreteraren i arbetsdepartementet *E. Tregear* till en meningsfrände i Förenta Staterna följande bref, som ju bär talande vittnesbörd om stämningen inom politiskt ledande kretsar:

»Här i Nya Zeeland — säger han — fortfara vi att hugga oss fram och så småningom skola vi kapa rötterna på det ena onaturliga privilegiet efter det andra. Vi ha lyckats resa skiljedomen på stadiga fötter. Nu hafva vi börjat ett korståg mot jordägarne i städerna och deras omgifningar, emedan hvarje fördel, som genom skiljedom tillerkännes arbetarne åter tages ifrån dem genom röfvarräntor. Vi taga frivilligt genom köp eller genom expropriation jordområden intill stä-

derna för arbetarne att bygga egna hem på, med säkerhet naturligtvis för dem att behålla jorden och därå gjorda förbättringar. Följden är att icke något land i hela världen är så blomstrande som Nya Zeeland. Men ingen må tänka att våra framgångar lämna oss utan ondt att kämpa mot. Vi ha bara börjat rycka i fransarne på det ekonomiska systemets smutsiga dräkt. Så länge lönesystemet fortgår, så länge kapitalet äger jorden, maskineri och andra produktionsmedel, så är det stora flertalet af vår befolkning blott en hop välfödda och välklädda slafvar.»

»Den enda frågan är: Är det klokast att i en värld, som är fylld af människor, uppfostrade efter kapitalsystemets vargalagar, icke godkänna någonting, att låta missförhållandena och det onda »steka i sitt eget flott?» Eller böra vi sakta känna oss för — genom statsjärnvägar, telegrafer, försäkringsväsen, ångare, fackföreningar — såsom vi göra i Nya Zeeland. Detta är evolution. Men ni förstår att då vi så göra skapa vi våra egna svårigheter. Vi hafva gjort våra fabriker rena och till angenäma platser att arbeta i, vi hafva tagit hand om aflöning, arbetstid och öfvertid, vi hafva sörjt för kvinnors och barns hälsa. Men hvad har blifvit följden? — Jo, likgiltighet i fråga om de verkliga problemen. Lönearbetarne belåtna med sin ställning och färdiga att anse Tregears grubbel öfver de ekonomiska frågorna såsom föga betydande. Endast när jag visar dem, huru de blifvit roffade, kunna de ryckas upp, så att de gå till valurnan. När, när, när, skall det amerikanska folket vakna till insikt om att det finnes endast ett enda afgörande: det mellan röfvaren och hans offer?»

Röfvaren och hans offer! Detta uttryck är verkligen betecknande. Man är blott litet osäker om hvem som menas med »röfvaren» och hvem som är »offret.»

* * *

Förhållandena på Nya Zeeland ha för oss sitt intresse däri, att de visa oss den socialistiska utvecklingen *på fredlig och parlamentarisk väg*. Häri har det fjärran landet varit föregångsman på olika områden. Det är alltid af gagn och lärorikt att studera de försök, som göras att lösa samhällsfrågor; teoretiska utredningar häraf finna vi öfvernog, men försök att praktiskt pröfva dessa teorier i lefvande lifvet kunna blott i liten och otillförlitlig skala göras i de gamla länderna. De kräfva nytt land.

Ett slöseri utan motstycke.

Måhända finnes icke på hela jordens rund en fläck, där naturens egna håfvor af så skiftande art och i så ymnig rikedom inom ett begränsadt område räckes människan, som på Nya Zeeland. Hela landet är en skattkammare, där sedan världens begynnelse hopats förråd af alla slag.

När dessa rikedomar först trädde i dagen var det som i fésagan, där enhvar blott hade att uttala en önskan för att få den uppfylld. Där fanns guld i ymnighet, där fanns det bästa järn, det bästa kol, där fanns det yppersta hartz, de härligaste skogar täckte en stor del af dess yta, samlade regn och skyddade mot hafsstormarne, där fanns de bästa betesmarker i världen och riklig tillgång på åkerjord. Hvad kunde människan mera åstunda?

Och hvar kunde den socialistiske samhällstänkaren finna ett lyckligare försöksfält för sina »State Experiments?» Fältet låg fritt och öppet för att skapa ett mänsklighetens paradis, där alla, som ville arbeta, skulle erhålla riklig lön för sin möda, där staten skulle vara hvarje enskilds förmyndare och hjälpare och där ingen skulle behöfva sakna bröd och vård under sjukdom eller ålderdom.

Huru ha dessa försök lyckats?

Förestående utredning har sökt gifva svar på denna fråga, så vidt svaret kan afläsas, af landets officiella statistik.

Detta svar är icke jakande.

I ett land, som i bördighet motsvarar de bästa af Sveriges provinser, har antalet invånare pr. kvadratkilometer i medeltal icke nått upp till högre än tre, hvilken befolkningstäthet motsvarar Vesterbottens hos oss. Motsvarande siffra i medeltal är hos oss öfver hela Sverige 20.

Den naturliga folkökningen har, trots stegrad äktenskapsfrekvens, genom konstlade medel minskats med en fjärdedel.

Invandringen företer alltjämt mycket höga siffror, men i bredd med denna går en utvandring, som visar att blott ett jämförelsevis fåtal af dem, som lockats in i det nya landet, där finner trefnad, utkomst och ett varaktigt hem.

Fårskötseln på stora arealer skapade rikedom i enskild mans hand. Därför skulle den stäfjas. Jorden skulle sönderdelas i små lotter och användas till intensivt bruk.

För att vinna detta mål införde man en progressiv beskattning, som gjorde de stora godsägarne blott alltför villiga att för en ringa penning afstå sina egendomar åt staten. Denna hade till expropriation ej ens skuggan af rätt, då jorden aldrig varit kronans, utan blott genom regeringens bemedling inköpts af de lagligen erkända ägarne, maoris.

Men målet vanns icke mera än till sin negativa del: ruinerandet af de rättmätige ägarne. Att idka fårafvel på små områden lönar sig icke och är ett fullständigt latmansarbete. Lika litet visar sig småbruket lockande. Den officiella uppgiften att under 5 år endast 7,000 personer, ägare, arrendatorer, husfolk och tjänare ökat antalet af vid åkerbruk eller boskapsskötsel sysselsatte, utgör här den skarpaste kritik öfver experimentet därmed. Och just de lätta villkor, hvarigenom nybyggaren utan egen föregående kapitalsamling kan få jord och lån därå under tusenårigt arrende, ha visat sig snarare motverka än upphjälpa bildande af jordbruk i smärre skala. Det finnes icke något eget intresse, som binder honom vid samhällets jord. Synes det löna sig att stanna, stannar han och bygger sig möjligen en framtid på jorden, men möter han motgång eller svårighet går han sin väg.

Och han löper blott föga risk därvid. Såsom lönearbetare hos andra vet han, att han blifver statens gunstling, regeringens stöd såsom valman och föremål för alla dess omsorger.

Han vet att det kräfver åratal af ansträngning och försakelser innan han såsom självständig nybyggare kan tillkämpa sig en ordentlig utkomst, han vet ock att, om han genom ihärdighet, sparsamhet, vidsynthet

och klokhet kan förvandla denna utkomst till förmögenhet, så kommer staten att behandla honom som en af dessa förhatliga »rike», som ha förbrutit sin pension på ålderns dagar och som ha att bära hela statens skattebörda.

Men såsom lönearbetare, helst i statens tjänst, har han inga bekymmer, han arbetar blott åtta timmar om dagen och så mycket han själf vill. Arbetsgifvarens uppmaningar till större fortfärdighet skrattar han blott åt. Han vet att han har den allmänna meningen och regeringen på sin sida.

Men allt detta har ett litet hak, som oftast för honom omöjliggör inträdet i lönearbetarnes paradis.

De äldre arbetarne bilda en ring, som lagstiftning och domstolsutslag sökt att öppna, men som för främlingen är faktiskt sluten. Man tål ej tillförseln af främmande arbetskraft, som skulle pressa ned lönerna för de redan inom ringen befintliga. Och följden blifver att den invandrade arbetaren ofta måste gå svältande kring på gatorna, medan arbetsgifvaren ropar efter arbetare och de till ringen hörande arbetarne åtnjuta en aflöning betydligt högre än i något annat land och för kortare arbetstid.

Ibland kan det lyckas honom att bryta ringen och tränga sig in bland de andra, ibland kan han åter förmå att, sviken på sina förhoppningar åter taga till småbruket såsom kronoåbo, någon gång kan han ha medel att åter vända ryggen till detta land, så rikt på lockande löften, men så hårdt i verkligheten, och åter utvandra, men i många, många fall går han under och sjunker allt djupare, tills han blifver en landsvägarnas »tramp» eller föremål för den allmänna barm-

härtigheten — midt i allt öfverflödet, som för honom är förbjuden frukt.

Lockelserna, reklamerna det »fria landet», som man blott behöfver arrendera med tusenårig besittningsrätt, de höga arbetslönerna inom alla verksamhetsområden draga årligen stora skaror invandrare till Nya Zeeland. De faktiska förhållandena drifva årligen andra skaror utvandrare därifrån.

Den ursprungliga tanken hos Nya Zeelands lagstiftare har varit — hvilket ock bestyrkes af Reeves m. fl. skrifter — att skapa ett land där ingen rikedomskillnad funnes, utan fattige och utan rike. Rikedomens dödande, den enskilda kapitalbildningens utrotande, har därför varit deras första och sista sträfvande. Den andra uppgiften har varit fattigdomens upphäfvande genom ett allt högre och högre uppdrifvande af lönearbetarens aflöning.

Det första målet har — som nämnts — vunnits genom en skattelagstiftning, hvarigenom de stora betesmarkernas ägare, tvungits att till vanvärde sälja sin jord och landets viktigaste rikedomkälla, fårafveln, blifvit stående på samma ståndpunkt, som den stod för 18 år sedan eller en fårstam af 20 millioner får.

Det andra målet fattigdomens upphäfvande — har också vunnit till dels. I hela världen finnes ej så högt aflönade, så lindrigt arbetande lönearbetare som i Nya Zeeland. Med en inkomst af från 2 till 3,000 kr. eller mera per år, utan ett öres utlägg för föregående utbildning, utan en tanke på att lägga af en skärf för ålderns dagar intaga de en undantagsställning framför alla andra arbetare på hela jorden. De lefva i god ro på

sina barns blifvande arbete och förskingra i förväg deras arfvedel. De ha det godt så länge det varar.

Men ändock *få de icke* vara nöjda. Deras tillskyndare tillåta det icke. De skola anse sig — för att använda mr. Tregears uttryck — såsom »välfödda och välklädda slafvar» mellan hvilka och arbetsgifvaren ingen annan slutuppgörelse finnes än den mellan »offret» och »röfvaren».

Och i detta mönsterland finnas lika litet arbetsfrid och arbetsro som i något annat land.

»Striderna mellan kapital och arbete ha aldrig — i Australien — antagit så bittra former som i gamla världen», skrefs med naiv okunnighet i en motion till svenska riksdagen förra året och i samma motion yttras om »ö-republiken» Nya Zeeland: »Denna fläck af jorden, hvars politiska byggnad till stor del uppförts af en snillrik grufarbetare, och som rymmer mänsklighetens kanhända mest välbergade och lyckliga folk i de civiliserade nationernas krets, har blifvit den första, som erfarit välsignelsen af den lagstadgade åtta-timmars dagen».

Ja, om upphörande af konkurrensförmåga *ens på den egna marknaden* och landets öfversvämmande med utländska arbetsalster trots höga tullar anses vara en välsignelse, så har Nya Zeeland i riklig mån kommit i åtnjutande däraf.

Och att tredjedelen af alla landets innevånare, som nått öfver 65 år äro berättigade att uppbära ålderspension vittnar ej om allmän bergning. Ingen af dessa kan hafva sparat samman af de höga aflöningarna det belopp, som hindrar honom att genom pensionens uppbärande falla det öfriga samhället till last.

Det förhållande att endast *en på hvarje hundra* invånare betalar inkomstskatt tyder ej heller på en allmännare förmögenhet.

Och mot talet om den förnöjsamhet och lycka, som skulle råda bland Nya Zeelands arbetare må man blott hänvisa till deras ständiga vägran att åtlyda skiljedomsutslag, deras oupphörliga strejker och deras »active rebellion» mot gällande lagar.

Införsel- och utförselsiffrorna visa ock att landet allt mera köper utländskt arbete och utbyter detta mot rofdrift af egna naturtillgångar.

Skogarna sköflas och brännas på det samvetslösaste sätt, mineraltillgångarne utnyttjas utan tanke på framtidsförråd, landets naturligaste och rikaste inkomstkälla, fårafveln, hämmas emedan den skapar rikedom för enskilde; år efter år ställer landet sig genom upptagande af nya lån i allt större beroende af England och redan nu stiga dess förbindelser till utlandet till det svindlande beloppet af *1,600,000,000* kronor på ett invånarantal af mindre än en million.

Arbetarnes paradis på Nya Zeeland är »a fools paradise» och bittert blifver uppvaknandet till känsla af det verkliga läget när lånekällan en gång sinar.

Pris Kr. 1:50.

Omslaget tryckt hos
A. Börtzells Tryckeri A.B
Stockholm

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 15 24 01 021 8